

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ
ÚSTAV EKONOMIKY A MANAGEMENTU**

**DOPAD EKONOMICKÉ KRIZE NA
ŽIVNOSTNÍKY A PODNIKATELE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

AUTOR PRÁCE: Lukáš Konvalina

VEDOUČÍ PRÁCE: Ing. Tomáš Kořínek

2011

**UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATION
INSTITUTE OF ECONOMY AND MANAGEMENT**

**IMPACT OF ECONOMIC CRISIS ON
BUSINESS OWNERS AND ENTREPRENEURS**

BACHELOR WORK

AUTHOR: Lukáš Konvalina

SUPERVISOR: Ing. Tomáš Kořínek

2011

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lukáš KONVALINA**
Osobní číslo: **E07922**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a provoz podniku**
Název tématu: **Dopad ekonomické krize na živnostníky a podnikatele**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Záměrem práce bude charakterizovat vliv ekonomické krize na výkonnost živnostníků a podnikatelů, konkrétně na výkonnosti firmy Sklenářství Zdeněk Kudrnáč.

- Makroekonomické prostředí státu.
- Vznik a průběh ekonomické krize.
- Dopady ekonomické krize na fungování malých a středních firem.
- Charakteristika firmy Sklenářství Zdeněk Kudrnáč.
- Dopady ekonomické krize na firmu Sklenářství Zdeněk Kudrnáč.
- Rozbor a zhodnocení.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1] KLVAČOVÁ, E., MRÁČEK, K., MALÝ, J. WAWROZS, P., SEREGHYOVÁ, J. Světová ekonomická krize: Příčiny, projevy, perspektivy. Praha: Professional Publishing, 2009. 101 s. ISBN 978-80-7431-012-6

[2] NĚMCOVÁ, I. Ekonomická governance v hospodářsky vyspělých státech v kontextu mezinárodních vztahů. Praha: Professional Publishing, 2010. 132 s. ISBN 978-80-7431-020-1

[3] Český statistický úřad [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/>>


Vedoucí bakalářské práce:


Ing. Tomáš Kořínek

Ústav systémového inženýrství a informatiky

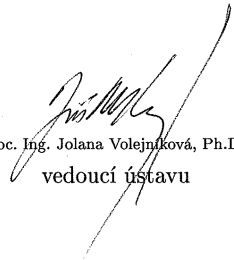
Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **6. května 2011**


doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.


doc. Ing. Jolana Volejnková, Ph.D.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 4. října 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 6. května 2011

Lukáš Konvalina

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu své práce panu Ing. Tomáši Kořínkovi za cenné rady, náměty a připomínky při tvorbě této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce ukazuje dopady ekonomické krize na živnostníky a podnikatele, rozebírá funkce státu, příčiny a souvislosti krize, její dopady na světovou ekonomiku a následně zaměření na dopady v oblasti malého a středního podnikání v ČR. Dále se práce konkrétně zaměřuje na výkony a chování firmy Sklenářství Zdeněk Kudrnáč v období krize, zkoumá její dopady a popisuje postupy.

Klíčová slova

Makroekonomie, ekonomická krize, průběh, dopady, malé a střední podniky, finanční analýza

Annotation

This work demonstrates the impact of economic crisis on business owners and entrepreneurs, analyzes the function of the state, causes and context of the crisis, its impact on the world economy and then focus on the effects of field of small and medium enterprises in the country. Further work concentrates on performance and behavior of firms Sklenářství Zdeněk Kudrnáč during the crisis, examines its effects, and describes the procedures.

Keywords

Macroeconomics, economic crisis, progress, impact, small and medium-sized enterprises, financial analysis

Obsah

Úvod	10
1. Makroekonomické prostředí státu	
1.1 Pojem makroekonomie	11
1.2 Hospodářská politika	12
1.3 Cíle hospodářské politiky	12
1.4 Hospodářské cykly	13
1.4.1 Politický hospodářský cyklus	14
1.5 Nástroje a postupy hospodářské politiky	14
1.5.1 Fiskální politika	14
1.5.1.1 Vestavěné stabilizátory	15
1.5.1.2 Diskreční politika	16
1.5.1.3 Expanzivní a restriktivní politika	16
1.5.2 Monetární (měnová) politika	16
1.5.2.1 Dezinflační politika	18
2. Vznik a průběh ekonomické krize	20
2.1 Předchůdci ekonomické krize – příčiny	20
2.1.1 Pád indexu NASDAQ	20
2.1.2 Vytvoření trendu života na dluh	21
2.1.3 Americká hypoteční krize	21
2.2 Zhroucení hypoteční bubliny	24
2.3 Padlé a zachráněné banky	26
2.4 Dopad krize na globální ekonomiku	26
2.4.1 Rozšíření sekuritizace	27
2.4.2 Dopad na cizí trhy	28
3. Dopady krize na ekonomiku EU a ČR	29
3.1 Dopad krize na vlajkovou loď EU – Německo	29
3.2 Vliv krize na země střední a východní Evropy	31
3.3 Česká republika v krizi	33
3.4 Podíl českých bank na zmírnění dopadů krize	35

4. Vliv krize na průmysl a vývoj malého a středního podnikání	37
4.1 Podíl malých a středních podniků a jejich provázanost s hospodářstvím	38
4.1.1 Vývoj MSP	39
4.1.2 Dopady krize na MSP	40
4.1.3 Rozdílný vývoj v oboru stavebnictví	42
4.2 Podnikatelé versus banky a úvěry	42
5. Dopady ekonomické krize na odvětví sklenářství a firmu Zdeněk Kudrnáč	44
5.1 Finanční analýza	46
5.1.1 Finanční analýza sklenářství v kontextu krize	47
5.1.2 Závěry finanční analýzy podniku v období ekonomické krize	56
5.3 Specifické chování podniku v krizi a zmírnění jejích dopadů	57
Závěr	59
Seznam použité a doporučené literatury	61
Seznam obrázků	62
Seznam použitých zdrojů tabulek a grafů	63
Seznam tabulek	64
Seznam grafů	64

Úvod

Cílem mé práce Dopad ekonomické krize na živnostníky a podnikatele je udělat rozbor funkce státu, příčiny a souvislosti krize, její dopady na světovou ekonomiku a následné zaměření na dopady v oblasti malého a středního podnikání v ČR.

V první kapitole bych rád výčtem přiblížil funkce makroekonomie v prostředí státu, její vliv na chod ekonomiky, nástroje a cíle. K tématu krize vysvětluji měnovou politiku a funkce centrálních bank, které v období krize hrály důležitou roli na celém světě.

V následujícím oddílu se věnuji již reálným faktům ohledně vzniku a průběhu ekonomické krize v USA, jejím dopadům na tamní hospodářství a následným projevům na globální ekonomiku. Samostatným a podrobnějším tématem je dopad krize na Evropskou Unii a samotnou ČR.

Další dvě kapitoly se věnují vlivu, jaký měla finanční krize na český průmysl, konkrétněji pak rozebírám dopady na odvětví malého a středního podnikání. Zde bych rád přiblížil odlišnosti dopadů na jednotlivá odvětví.

V dalším bodě se práce věnuje konkrétnímu rozboru dopadů ekonomické krize na vybraný podnik. Na začátku kapitoly je popsán teoretický základ hlavní použité analytické metody, po kterém navazuje již praktická část finanční analýzy a konkrétního rozboru situace firmy Sklenářství Zdeněk Kudrnáč, dopady krize v kontextu finanční analýzy, dále rozeberu opatření a činnost proti dopadům krize, zvláštnosti oboru sklenářství a jejich návaznost na maloobchodní prodej i na odvětví stavebnictví, kde ekonomická krize udeřila místy až s dvouletým odstupem času.

Závěrem vše zhodnotím.

1. Makroekonomické prostředí státu

Makroekonomické prostředí státu je souhrn politických a hospodářských nástrojů udržujících jak vnější, tak vnitřní ekonomickou stabilitu. V období krize a jejích dopadů je proto důležitou oblastí ovlivňující růst či zmírnění poklesu ve vývoji českého hospodářství.

1.1 Pojem makroekonomie

„Studium makroekonomie umožňuje poznávat ekonomiku dané země (dnes čím dál více i regionu, světa) jako celistvého organismu. Makroekonomie tedy zkoumá celkovou produkci statků a služeb, hladinu cen v národním hospodářství, zabývá se otázkami celkové výkonnosti ekonomiky jako takové a fungováním finančních trhů. Makroekonomická věda zkoumá i vztahy a zapojení národního hospodářství do regionálního a světového ekonomického života.“¹

Makroekonomie poskytuje základ zejména pro tvorbu a provádění hospodářské politiky státu, dává návody jak se vypořádat s vysokou mírou inflace, jak se vyhnout ekonomické recesi, jak odstranit výraznou nezaměstnanost, čím podpořit ekonomický růst a s tím i celkovou úroveň hospodářství. Má důležitý význam pro firmy, podnikatele, ale i pro běžného spotřebitele.

Vládní opatření v oblasti makroekonomie, neboli hospodářská politika, mají dopad na celkové národní hospodářství. [11]

1.2 Hospodářská politika

Je to souhrn cílů, o které v hospodářství usiluje, nástrojů a rozhodovacích procesů, které používá k naplnění cílů a opatření státu v jednotlivých oblastech ekonomické reality. Při naplňování hospodářské politiky musí státní orgány vycházet z určité koncepce. Tvorbou koncepcí se zabývá též teorie hospodářské politiky. Z té pak vychází praktická hospodářská politika, která na sebe též bere zodpovědnost za svá rozhodnutí.

¹ LIŠKA, Václav a kol. Makroekonomie. druhé. [s.l.] : Professional Publishing, 2004. str. 20 [5]

Nositelé hospodářské politiky jsou: stát, mezinárodní organizace vytvořené na základě dohod mezi státy, regionální integrační seskupení, nadnárodní orgány.

Stát se stará o zvýšení efektivity v alokaci výrobních faktorů prostřednictvím tržního mechanismu. Dále by měl stát jako reprezentant společnosti ovlivňovat rozdělení důchodů, které se vytvořilo na trzích a které společnost nemusí považovat za přijatelné. Svými nástroji může stát přerozdělovat důchody tržních subjektů a měnit tak jejich postavení na trhu produktů i na trhu výrobních faktorů. Stát by měl také podporovat stabilní rozvoj národního hospodářství jako celku, měl by rozvíjet schopnosti tržního mechanismu překonávat národohospodářské poruchy vzniklé uvnitř ekonomiky i mimo ni.

1.3 Cíle hospodářské politiky

Státní orgány plní současně všechny uvedené úkoly, působí na efektivnost hospodářství, na stabilní rozvoj a rozdělování důchodů. V rámci národní ekonomiky sledují státní orgány stabilizační cíle: zajištění cenové stability a podporu nezaměstnanosti. Pro úspěšné naplňování těchto cílů je podmínkou růst reálného produktu a rovnovážné vztahy národního hospodářství se zahraničím. [5]

Roční tempo růstu HDP (vyrovnaný hospodářský růst)

Potenciální produkt (dlouhodobý trend) není neměnná veličina. Časem se mění a dochází k ekonomickému růstu. Zdrojem ekonomického růstu může být zvýšení množství výrobních vstupů - práce, kapitálu, přírodních zdrojů, nebo zlepšením produktivity výrobních vstupů, technologií.

$$g_{\text{HDP}} = \frac{\text{HDP}_t - \text{HDP}_{t-1}}{\text{HDP}_{t-1}} \times 100 \quad (1)$$

Kde: g_{HDP} ... tempo růstu skutečného HDP

HDP_t ... velikost HDP v daném roce

HDP_{t-1} ... velikost HDP v roce předchozím

Nízká míra nezaměstnanosti

„Míra nezaměstnanosti je procento nezaměstnaných z ekonomicky aktivního obyvatelstva.“² Pokud překročí míra nezaměstnanosti přirozenou míru nezaměstnanosti, pak ekonomika produkuje méně, než kolik by produkovala na úrovni potenciálního produktu.

Stabilita cenové hladiny (nízká inflace)

Inflací rozumíme růst všeobecné cenové hladiny. Znamená to sníženou kupní sílu peněz, za které se může nakoupit menší množství statků a služeb.

Vyrovnaná platební bilance

Platební bilancí nazýváme zápis všech ekonomických transakcí mezi rezidenty sledované země, jenž mají hlavní centrum zájmu v daném státě (občané žijící na území déle než jeden rok, vláda, obchodní společnosti se sídlem v dané zemi) a nerezidenty za určité časové období.

1.4 Hospodářské cykly

Hospodářské cykly představují výkyvy reálného hrubého domácího produktu kolem produktu potenciálního.

Rozlišujeme dvě fáze hospodářského cyklu. První fází je **recese**, kdy klesá reálný produkt alespoň dvě po sobě následující čtvrtletí a ekonomika se posouvá pod svůj dlouhodobý trend. Firmám se nahromadí zásoby, díky čemuž omezí investice a produkci. Důsledek je růst nezaměstnanosti, snížení příjmu spotřebitelů, omezení spotřeby.

Druhou fází nazýváme **expanze**, kdy reálný produkt roste a ekonomika se posouvá nad svůj dlouhodobý trend. Dopady jsou opačné, firmy nabírají nové pracovníky, zvyšuje se výroba a investice. Rostou příjmy spotřebitelů, kteří následně zvyšují spotřební výdaje.

Tyto dvě fáze od sebe dělí vrchol následovaný recesí a poklesem a dno, kdy se ekonomika zvedá do expanze. Jestliže HDP neroste ani neklesá po určitou dobu, jedná se o **stagnaci**.

² PAVELKA, Tomáš. Makroekonomie : Základní kurz. III. vydání. [s.l.] : Melandrium, 2007. str. 117 [11]

Dlouhotrvající nebo hlubokou recesi nazýváme **depresí** neboli **krizí**. Donedávna zmizel pojem krize z ekonomických učebnic a výkladových slovníků, kde byl nahrazen výlučně pojmem deprese. Velká ekonomická encyklopedie uvádí pouze, že krizí se rozumí označení sestupné fáze hospodářského cyklu v marxistické, nebo na marxistické tradici budované koncepci.

1.4.1 Politický hospodářský cyklus

Ekonomika a její cykly jsou závislé na politice a rozhodnutích vlády. Podle teorie politického hospodářského cyklu tedy dochází před volbami k populárním krokům ze strany vlády, které nazýváme expanzivní politikou. Vláda zvyšuje své výdaje, čímž zvedá reálný produkt a snižuje nezaměstnanost.

Po volbách však vlády přijímají restriktivní opatření a omezí své výdaje. Tím přestanou vytvářet inflační tlaky, ale zároveň dojde k poklesu produkce a vzroste nezaměstnanost.

Svým chováním tak vlády způsobují fluktuace ekonomiky vedoucí k hospodářským cyklům. [11]

1.5 Nástroje a postupy hospodářské politiky

V tržní ekonomice stát musí zvolit způsob dosahování hospodářských cílů. Vláda může nechat regulaci ekonomiky pouze na neviditelné ruce trhu, opustit tržní mechanismus a přenechat řízení hospodářství státním úředníkům, nebo kombinovat volnost trhu se státními zásahy.

Stát disponuje skupinou nástrojů pro tvorbu stabilizační hospodářské politiky. Jde o nástroje fiskální (rozpočtové) politiky a nástroje monetární (peněžní a úrokové) politiky.

1.5.1 Fiskální politika

„Moderní stát jako společenská instituce plní celou řadu funkcí. Aby plnění těchto funkcí mohl stát vůbec zabezpečovat, musí disponovat vlastními finančními prostředky. Tyto prostředky označujeme jako veřejné finance a stejně označujeme i specializovanou ekonomickou disciplínu, která se studiem finančních prostředků státu zabývá.“³

³ LIŠKA, Václav a kol. Makroekonomie. druhé. [s.l.] : Professional Publishing, 2004. str. 479 [9]

Fiskální politikou ovlivňuje stát ekonomiku prostřednictvím veřejných rozpočtů a to jak příjmovou tak i výdajovou stranou rozpočtů. Hlavním nástrojem vlády je státní rozpočet, který je složen ze státních příjmů a výdajů.

Příjmy – daně (přímé, nepřímé), cla, sociální pojištění, příjmy z dříve poskytnutých úvěrů, příjmy z prodeje státního majetku, přijaté dotace a ostatní příjmy.

Výdaje – transfery domácnostem (důchod, podpora v nezaměstnanosti, sociální dávky, atd.), subvence podnikům, běžné a investiční výdaje rezortů (doprava, školství, armáda, atd.), dotace, úroky ze státního dluhu a ostatní výdaje.

Po odečtení výdajů od příjmů státního rozpočtu vznikne saldo rozpočtu, které může být přebytkové, nulové či deficitní. Pokud příjmy nestačí pokrýt výdaje, musí vláda krýt deficit tím, že buď zvýší daňové zatížení (čímž zvýší příjmy rozpočtu, ale zatíží a zpomalí hospodářství) nebo si opatří finance formou emise státních dluhopisů. Vedle státních dluhopisů představujících dlouhodobý nástroj řešení státního dluhu stát vydává ještě krátkodobé pokladniční poukázky. Těmito kroky dochází k vyrovnání salda státního rozpočtu, ale z emitovaných dluhopisů a poukázek vzniká státu povinnost platit úroky, což je dalším výdajem státního rozpočtu.

Dalšími rozpočty ve fiskální politice jsou rozpočty územně samosprávních celků (měst, obcí), rozpočty mimorozpočtových fondů (Fond národního majetku, atd.) nebo rozpočty zdravotních pojišťoven. Podíl výdajů veřejných rozpočtů na HDP je vnímán jako důležitý ukazatel míry diverzifikace a intervence.

1.5.1.1 Vestavěné stabilizátory

Automatickou funkcí vestavěných stabilizátorů v ekonomice je zajišťování samovolného zmírnění cyklických výkyvů, tedy vyrovnávání kolísání ekonomiky. Vestavěnými stabilizátory jsou např. podpory v nezaměstnanosti nebo daně. [11]

Transferové platby typu podpor v nezaměstnanosti nebo sociálních dávek samy o sobě nezpůsobují změny v ekonomice, ale pomáhají v přizpůsobovacích procesech. Podpory v nezaměstnanosti tak fungují jednoduchým principem – v období krize, kdy se zvyšuje nezaměstnanost, což ovlivňuje výdajovou stránku státního rozpočtu o vyplácení podpor, umožňují nezaměstnaným překonat období snížení příjmů. Tím pádem nedojde k významnému snižování spotřebních výdajů a dalšímu zpomalování ekonomiky.

Dalším významným stabilizátorem jsou daně. Představují příjem pro státní rozpočet a zároveň ovlivňují průběh hospodářského cyklu země. V období recese klesá reálný HDP, čímž se snižuje základ pro výběry daní a příjmy do státního rozpočtu. Stabilizační role daní funguje v případě, že v průběhu recese progresivně klesá daňové zatížení spotřebitelů a výrobců. Pouze v takovém případě dochází k cílenému oživení ekonomiky.

1.5.1.2 Diskréční politika

„Automatické stabilizátory jsou velmi významnou skupinou fiskálních nástrojů a jejich přítomnost v ekonomice vládě usnadňuje realizaci politiky zaměřené na omezování hospodářských cyklů. Vláda se ovšem zcela nezříká aktivních fiskálních zásahů do ekonomického vývoje země a nespolehá toliko na její stabilizaci prostřednictvím samovolně působících mechanismů. Naopak, klíčovou složku fiskální politiky představují diskreční stabilizátory neboli nástroje s volností rozhodování.“⁴

Zatímco u automatických stabilizátorů docházelo ke zpětné reakci stabilizátorů na výkyvy ekonomiky, u diskrečních opatření se jedná o reakce iniciované vládou za účelem změny ekonomického vývoje. Jedná se např. o změnu – výše a struktury daní, transferových a investičních plateb, politiky zaměstnanosti, atd. [9]

1.5.2 Monetární (měnová) politika

„Měnovou politiku provádí centrální banka a zaměřuje ji na určité národohospodářské cíle, jako je třeba nezaměstnanost nebo inflace. Centrální banka k tomu používá určité nástroje, jako jsou nákupy nebo prodeje státních dluhopisů. Ale mezi použitím nástrojů měnové politiky a dosažením jejich konečných cílů je řada mezičlánků.“⁵

Centrální banka

Jedná se o ústřední banku, která má jako jediná pravomoc emitovat hotovostní peníze pro území daného státu, řídí peněžní oběh, řídí devizové hospodářství, provádí kurzovou politiku. Hlavním posláním je udržovat stabilitu měny, řídit peněžní oběh, plnit funkci bankovního dohledu. Centrální banka je závislá na vládě podle zákona každé země, který určuje míru autonomie. [9]

⁴ LIŠKA, Václav a kol. Makroekonomie. druhé. [s.l.] : Professional Publishing, 2004 str. 493 [9]

⁵ HOLMAN, R. Makroekonomie : Středně pokročilý kurz. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004 str. 357 [5]

Cíle

Rozlišujeme konečné cíle, ke kterým patří regulovaná inflace, nezaměstnanost, bilance zahraničního obchodu, dále zprostředkující cíle, díky kterým měnová politika dosahuje konečných cílů. a operační cíle měnové politiky. Zprostředkujícími cíli jsou úroková míra na kapitálovém trhu (dlouhodobá úroková míra), bankovní rezervy a měnové kurzy. Operačních cílů, díky kterým dosahuje centrální banka zprostředkujících cílů, dosahuje používáním nástrojů, ke kterým patří operace na volném trhu, úrokové sazby centrální banky (diskontní sazba a repo-sazba) a povinná míra bankovních rezerv.

Nástroje

Operacemi na volném trhu centrální banka nakupuje či prodává vládní cenné papíry soukromému sektoru, čímž ovlivňuje výši jejich úrokové míry. Zároveň těmito operacemi mění objem bankovních rezerv.

Diskontní sazba je úroková míra, za kterou centrální banka půjčuje komerčním bankám finanční prostředky. Snížením diskontní sazby centrální banka zlevní komerčním bankám tyto půjčky a banky pak (díky vzájemné konkurenci) sníží vlastní úrokové míry na finančních trzích.

Častějším nástrojem než je diskontní sazba se pro centrální banku stávají tzv. repo-operace, kdy poskytuje komerčním bankám úvěry se zajišťujícím převodem cenných papírů. Úrokovou míru na peněžním trhu pak centrální banka ovlivňuje stanovením úrokové míry repo-úvěrů (repo-sazby).

Dalším nástrojem jsou povinné bankovní rezervy, jejichž míru centrální banka stanoví komerčním bankám. Stanovením procentuální výše povinných rezerv centrální banka určuje, kolik procent ze vkladů musí komerční banka udržovat jako rezervy. Díky stanovené míře povinných rezerv centrální banka ovlivňuje množství peněz, které mohou komerční banky uvolnit na úvěry. Vyšší nabídka úvěrů vede ke snížení úrokové míry.

Expanzivní měnová politika

Zvyšováním množství peněz v ekonomice díky snížení úrokové míry se projevuje v depreciaci domácí měny a ve zlepšení zahraničně-obchodní bilance zboží a služeb. Roste agregátní poptávka a domácí produkt, klesá nezaměstnanost. Posléze se zvýší míra inflace.

Restriktivní měnová politika

Opačná měnová politika vede k apreciaci měny a ke zhoršení bilance zboží a služeb. Díky snížení množství peněz v ekonomice klesá agregátní poptávka a reálný HDP, společně s tím roste nezaměstnanost, naproti tomu dojde k poklesu inflace.

V dlouhém období má expanzivní i restriktivní politika jen jeden účinek – zvýšení či snížení inflace. [5]

Nezávislost centrální banky

Závislost centrální banky na vládě úzce ovlivňuje její měnovou politiku. Je-li na vládě závislá, může centrální banka odkupovat vládní dluhopisy, čímž nastává přeměna dluhu na peníze, neboli monetarizace státního dluhu.

Monetarizace státního dluhu

Vláda vytvoří státní dluh v podobě emitovaných vládních dluhopisů na pokrytí rozpočtového schodku, centrální banka pak tiskne peníze a tyto dluhopisy nakupuje, čímž vyvolá inflaci, která snižuje reálnou hodnotu dluhu, ovšem na úkor majitelů vládních dluhopisů. Vláda, která může ovlivnit centrální banku, z těchto důvodů využívá dluhovou politiku a centrální banka má sklon k expanzivní a tedy inflační měnové politice.

1.5.2.1 Dezinflační politika

Pro odstranění setrvačné inflace, která ovlivňuje inflační očekávání centrální banka provádí desinflační politiku zaměřenou na boj proti vysoké míře inflace. Tradičně při snižování inflace dochází také k snižování domácího produktu. Ztráta produktu se měří koeficientem obětování, kterým se vyjadřuje, o kolik procent klesne reálný HDP, má-li se snížit inflace o jeden procentní bod.

Koeficient obětování vyjádříme:

$$k = (-\Delta Y) / (-\Delta \pi) \quad (2)$$

Kde: k ... koeficient obětování

($-\Delta Y$) ... procentní pokles reálného domácího produktu pod potenciální produkt

($-\Delta \pi$) ... procentní pokles míry inflace

Inflační cílování

Centrální banka si za svůj dlouhodobý cíl zvolí určitou míru inflace, tento cíl se poté může stát účinným nástrojem k formování racionálních inflačních očekáváníí. Vzhledem k tomu, že mezi naplánováním cílové inflace, použitím nástrojů a konečným dopadem na inflaci je zpoždění 12 až 18 měsíců, je tato metoda velmi komplexní a složitá. Banka musí reagovat na šoky, které postihují každou ekonomiku, proto nestanovují inflační cíl jako číslo, ale jako pásmo.

Režim stabilního měnového kurzu

Centrální banka se může rozhodnout používat tento režim, aby prostřednictvím intervencí na měnovém trhu udržovala kurz domácí měny ve stanoveném kurzovém pásmu. Tento režim zbavuje centrální banku schopnosti měnit peněžní zásobu podle své vůle. Množství peněžní zásoby pak nezáleží na měnové politice, ale na vývoji platební bilance. Tlak na schodek bilance nutí centrální banku nakupovat domácí měnu, čímž zabráňuje její depreciaci a naopak tlak na přebytek platební bilance nutí banku ke zvyšování peněžní zásoby. V režimu stabilního měnového kurzu centrální banka fakticky ztrácí kontrolu nad peněžní zásobou. Důvodem pro tento způsob je, že režim stabilního měnového kurzu nutí centrální banku k měnové disciplíně, čímž udrží nízkou inflaci.

Pravidlo stálého měnového růstu

Centrální banka si vybírá ze dvou zprostředkujících cílů, a to z úrokové míry nebo peněžních zásob.

Orientace na úrokovou míru s sebou přináší závislost na změně domácího produktu. Pokud domácí produkt vzroste, zvýší se poptávka po penězích, a chce-li centrální banka udržet úrokovou míru, musí zvýšit peněžní zásobu, v opačném případě musí peněžní zásobu snižovat.

Stabilizace peněžní zásoby pro centrální banku znamená vzdát se kontroly nad úrokovou mírou. Vzroste-li domácí produkt, opět se zvýší poptávka po penězích, a chce-li centrální banka zachovat peněžní zásobu, zvýší se úroková míra, v opačném případě se sníží. Úroková míra tedy kolísá spolu s kolísáním domácího produktu. [5]

2. Vznik a průběh ekonomické krize

„Finanční krize je plodem nepoctivosti na straně finančních institucí a nekompetentnosti na straně politiků. Americký finanční systém selhal ve svých dvou klíčových druzích odpovědnosti: řízení rizika a alokaci kapitálu. Je smutné, že mnohé z nejhorších prvků finančního systému USA – toxické hypotéky a praktiky, které k nim vedly – byly exportovány do zbytku světa. To vše se dělo ve jménu inovace a jakákoli regulatorní iniciativa byla zavrhována s odůvodněním, že by inovaci ohrozila. Tak se inovovalo, ale nikoli způsobem, který by ekonomiku posílil. Nejlepší mozky v USA věnovaly svůj talent na obcházení standardů a regulací, zajišťujících efektivní chod a bezpečnost bankovního systému. Bohužel úspěšně a my všichni – majitelé domů, zaměstnanci, investoři, daňoví poplatníci – za to zaplatíme.“

Joseph Stiglitz: The fruit of hypocrisy⁶

2.1 Předchůdci ekonomické krize - příčiny

Světová ekonomická krize 2008, podobně jako každá krize, měla své příčiny a předchůdce. Mezi nejdůležitější, se kterou je úzce spojována, patří Americká hypoteční krize 2007. Obě jsou spojovány se jmény Bernanke, nebo především Greenspan.

Alanu Greenspanovi, který stál v čele Americké centrální banky (FED) v období 1987 až 2006, se přisuzuje nafouknutí dvou bublin, internetové a bubliny bydlení. V obou případech byla na vině takzvaná politika levných peněz a deregulace.

2.1.1 Pád indexu NASDAQ

V období 2000 až 2001 v USA došlo k pádu nadhodnocených technologických akcií vinou obrovského růstu internetového podnikání a vírou akcionářů v neustálý růst jeho hodnoty. S vidinou rychlé návratnosti investic se investovaly miliardy dolarů do nově vznikajících internetových sítí, portálů, společností a obchodů. Díky tomu v období mezi roky 1998 až 2000 většina amerických domácností (až 80 procent) investovala do tohoto nového perspektivního a zatím neznámého oboru. Akcie byly kupovány neuváženě a za cenu neodpovídající skutečné hodnotě společnosti, která se přitom nezvedala vůbec,

⁶ citace: KLVAČOVÁ, Eva. Světová ekonomická krize : příčiny, projevy, perspektivy. 1. vydání. 2009 : Professional Publishing, 2009. str. 9 [7]

maximálně o 10, 20 procent. V roce 2000 došlo k prozření a takto tvořená bublina, navíc podporovaná optimistickými předpověďmi analytiků akciových burz, praskla.

Index NASDAQ, který je třetím největším na světě a největší ryze elektronický burzovní trh v USA, se hluboce propadl během dvou let o více než 70 procent a vrátil se z hodnoty rekordních 5000 bodů na hodnotu 1200 bodů z roku 1998, kam reálně patřil.

2.1.2 Vytvoření trendu života na dluh

Neuvážené investice znamenaly pro mnoho firem bankrot, nebo restrukturalizaci spojenou s propouštěním zaměstnanců a omezením dalších investic. Pro domácnosti znamenaly tyto investice často ztrátu vynaložených prostředků a v horších případech zadlužení, proto omezily své výdaje. Ekonomika USA se obrátila do recese a kurz dolaru oslabil.

Americká centrální banka FED na situaci okamžitě zareagovala snížením základní úrokové sazby o 4,75 na rekordní 1,75 procenta.

K recesi tedy nakonec v roce 2001 nedošlo. Množství levných peněz, které představovaly alternativu pro podniky místo emise akcií, a pro domácnosti zase levné spotřebitelské úvěry, které pokryly ztráty způsobené pádem akcií. Levné úvěry pro firmy neznamenal problém, naopak pomohly ke stimulaci a vyššímu růstu, pro domácnosti ale z dlouhodobého hlediska znamenaly spotřebu na dluh.

Tak byl vytvořen v USA trend života na dluh a nekontrolovaného nekrytého utrácení. Domácnosti zvýšily spotřebu natolik, že domácí nabídka nestačila pokrývat poptávku, rapidně tedy vzrostl import zboží ze zahraničí, které bylo díky silnému dolaru levnější než zboží americké. Bilance zahraničního obchodu se během tří let propadla téměř dvojnásobně z -364 miliard na -612 miliard dolarů, dále došlo k odlivu investic z USA díky nízkým bankovním úrokům, což dohromady způsobilo pád dolaru na světovém měnovém trhu. [17]

2.1.3 Americká hypoteční krize

Dalším trendem způsobeným utrácením na dluh se stal nákup nemovitostí. Jak je patrné z názvu krize, byl to neuvážený prodej hypoték s pohyblivou úrokovou sazbou, které se staly hlavní příčinou, která odstartovala nynější světovou krizi.

Do roku 2001 počet hypoték a financování bydlení prakticky kopíroval životní úroveň a počet obyvatel v USA. Snížením úrokové sazby FED ovlivnil výši úrokové sazby i u hypotečních úvěrů, které se tím staly lehce dostupné i pro ty klienty, kteří by za normálních okolností neměli dostatek prostředků na koupi nemovitosti. Veliký problém představovala minimální kontrola bonity klienta a prakticky nekontrolované rozdávání hypoték. [17]

Kromě extrémně nízkých úrokových sazeb byli na vině další faktory: laxní regulace, rozdavačná monetární politika, manažerská selhání a hlavně vlna deregulačních inovací, která měla přinést prospěch finančnímu trhu, ale posloužila jako prostředek k oklamání regulátorů a zamoření trhu toxickými produkty. [7]

“Až do léta 2007 se všichni – bankéři, investoři i politici – domnívali, že změny jsou všeobecně prospěšné. Mezinárodní měnový fond ještě v březnu 2006 vyhlášoval, že disperze úvěrového rizika posílila odolnost bankovníctví a celého finančního systému. Bankéři byli vysloveně nadšeni, protože při „přebalování“ půjček na prodej cizím investorům vydělávali na poplatcích více než kdy jindy. Navíc, když se prodejem pohledávek zbavili rizik, regulátoři jim dovolovali půjčovat více – pumpovat do ekonomiky více úvěrů, což jim přinášelo opět více poplatků.“⁷

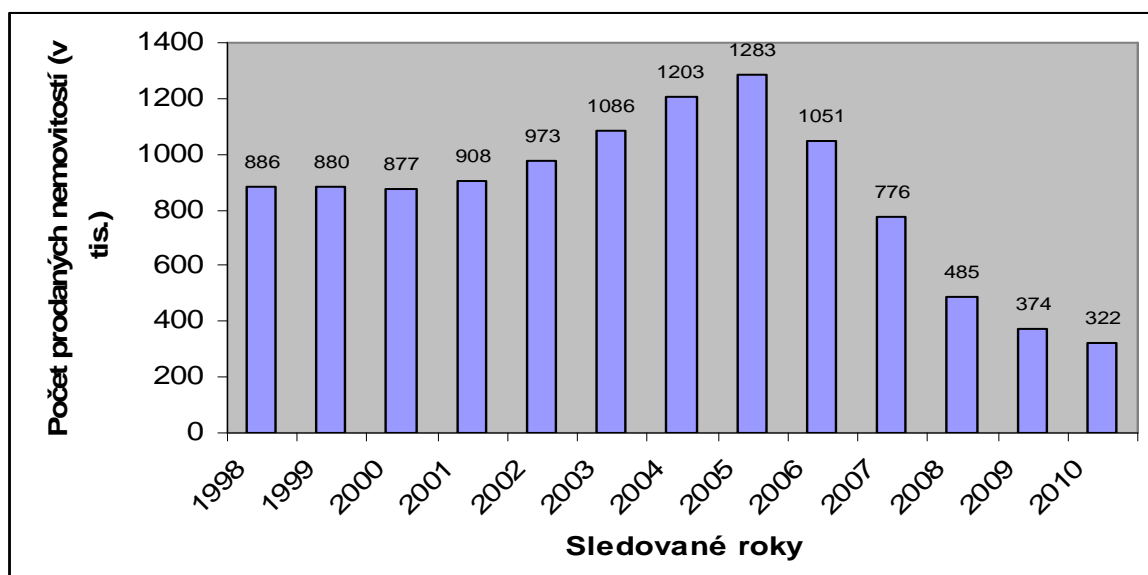
Ve jménu inovace, která měla přinést zdokonalení volných trhů, vznikaly nové produkty, mnohdy tak specializované, že jim bankéři nemohli rozumět, a proto nebyly na volném trhu nikdy prodávány. Bankovníctví, do 70. let fungující na jednoduchých zásadách, se začalo stávat neprůhledným systémem, kde se úvěrová rizika složitě převáděla na třetí osoby, a k výpočtům rizika se začaly používat složité softwary.

“Připomeňme si, jak úžasná, neodolatelná a nepřekonatelná se zdála být logika finanční inovace, která nás zavedla do současné krize, ještě před nedávnem. Kdo by nechtěl, aby úvěrové trhy pomohly domácnostem k vlastnímu bydlení? Začneme tedy tím, že otevřeme trh hypotečních úvěrů i nebankovním subjektům. Umožníme jim, aby nabízely snáze dostupné hypoteční úvěry perspektivním klientům, které konzervativně se chovající banky odmítly. Pak umožníme vkládání poskytnutých půjček do společných fondů (poolů) a začneme je balit do cenných papírů, které můžeme prodávat investorům.

⁷ citace :KLVAČOVÁ, Eva. Světová ekonomická krize : příčiny, projevy, perspektivy. 1. vydání. 2009 : Professional Publishing, 2009. str. 12-13 [7]

Pak rozdělíme příslušné cenné papíry na různé tranše podle míry rizika s tím, že větší riziko bude odměněno vyššími úrokovými sazbami. Poté zavoláme úvěrovým ratingovým agenturám, aby nám potvrdily, že méně rizikové cenné papíry vytvořené z hypoték jsou dost bezpečné na to, aby do nich mohly investovat penzijní fondy a pojišťovny. Pokud jsou investoři stále ještě poněkud nervózní, vytvoříme deriváty, které umožní investorům koupit si pojištění proti riziku neschopnosti splácet.“⁸

Celý tento systém byl ovšem vystavěn na nestabilních základech rizikových hypoték. Raketový růst prodeje nemovitostí úzce následoval růst ceny. (viz Graf 1)

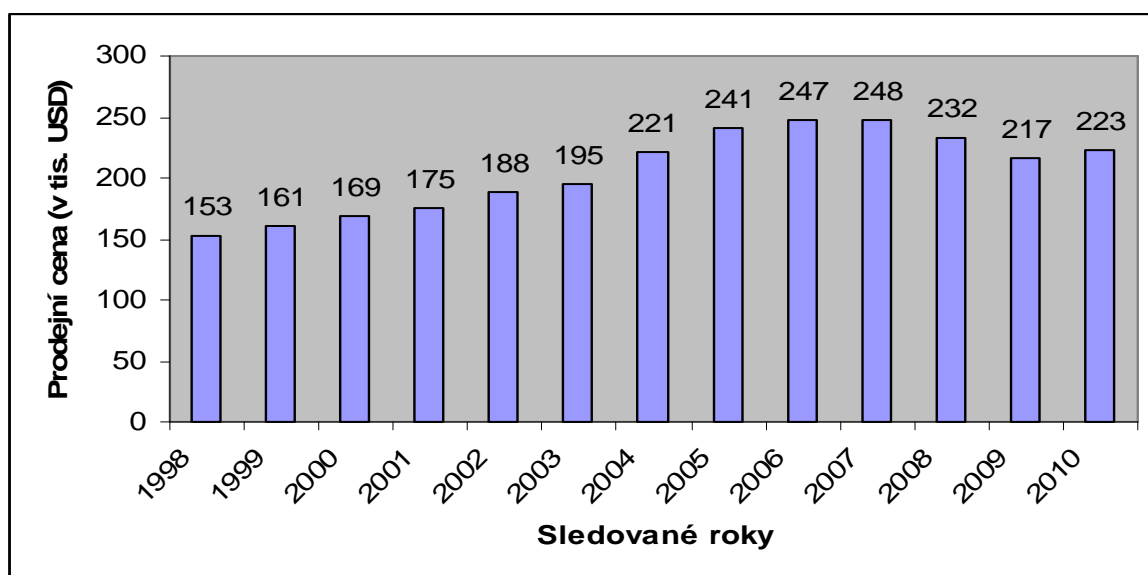


Graf 1: Počet prodaných nových rodinných domů v USA (v tis.)⁹

Počet prodaných nemovitostí v období 2001-2005 vzrostl o 9 procent ročně a cena nemovitostí se meziročně zvyšovala o 8 procent (viz graf 2). Příjmy amerických domácností se takovým tempem zvyšovat nestačily, logicky tedy došlo k enormnímu nárůstu nákupů na dluh a tím se utvořila nebezpečná bublina složená ze dvou částí. Na trhu nových nemovitostí vznikla bublina v objemu 180 miliard dolarů a na trhu existujících nemovitostí bublina v hodnotě 300 až 500 miliard dolarů.

⁸ citace: KLVAČOVÁ, Eva. Světová ekonomická krize : příčiny, projevy, perspektivy. 1. vydání. 2009 : Professional Publishing, 2009. str 13 [7]

⁹ Zdroj: Ekonom.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Ekonom. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/grafy-svet-data.php?type=usa-prodanedomy-rok>>.



Graf 2: Prodejní cena nového rodinného domu v USA – medián (v tis. USD)¹⁰

2.2 Zhroucení hypoteční bubliny

Druhého muže, který byl důležitou osobou u vzniku krize, Bena Bernankeho, jmenoval v roce 2005 prezident Bush na post předsedy FED, kde nastoupil na místo po Alanu Greenspanovi. Jako zastánce myšlenek Miltona Freedmana a obhájce volného trhu se velkou měrou podílel na pokračující deregulaci finančního trhu.

Před vznikem krize ovšem pod jeho taktovkou začal FED opět zvyšovat základní úrokovou sazbu z 1 procenta postupně až na 5,25 procentních bodů. Hypotéky s pohyblivou úrokovou sazbou na tento posun reagovaly už s několikátýdenním odstupem. Úrokové sazby hypoték s fixací na jeden rok vylétly z rekordně nízkých 3,5 procentních během tří let na 5,5 procentních bodů, dále hypotéky s delší fixací podražily v průměru o jeden procentní bod.

Takto prudké zdražení vedlo k dramatickému poklesu poptávky po nemovitostech a následnému obratu růstu cen rodinných domů spolu s prodloužením prodejní doby nových výstaveb. Nejméně bonitní domácnosti nebyly schopny hypotéky nadále splácet a začaly zabředávat do finanční tísně, přičemž výjimkou nebyl ani osobní bankrot.

¹⁰ Zdroj: Ekonom.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Ekonom. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/grafy-data.php?type=usa-cenadomu-rok>>.

V celé ekonomice se projevila snížená poptávka po spotřebním zboží a sílí se snižování výdajů na zbytečné služby. Část finančně nejzatíženějších domácností musela přestat splácet měsíční splátky hypotéky, domy jim byly následně zabaveny. Z celkového počtu hypoték se jednalo o 0,83 procenta zabavených nemovitostí a 5,82 procenta hypoték s opožděnými splátkami. Podle pozdějších odhadů se ale do potíží se splácením hypoték dostalo 20 procent všech domácností, a to z celkové bubliny rizikových hypoték v hodnotě 480 až 680 miliard dolarů činilo cca 140 miliard.

Centrální banka zaregistrovala horšící se situaci na hypotečním trhu a po sérii varovných signálů si stačila uvědomit, že musí zasáhnout. I přes opětovné snižování úrokových sazeb z 5,25 až na 2,25 procenta se ale sazby u hypoték nezačaly okamžitě automaticky snižovat.

Banky se musely vypořádat s přibližně 20 procenty neplatičů hypoték a tím se vyhnout ztrátám o hodnotě až 140 miliard dolarů. Jednou možností bylo zabavení nemovitosti neplatiče a následný prodej pro pokrytí části ztráty, nebo vytvoření nového splátkového kalendáře s nižšími splátkami na více let. [17]

„Z našich modelových příkladů získáváme zajímavé poznatky. Hypoteční banky nezapletené do vedlejších rizikových aktivit by měly být schopny přežít bez problémů za situace, kdy se jim v portfoliu objeví 2 až 3 procenta neplatičů (exekucí). Pakliže počet neplatičů překročí 3 procenta ze všech uzavřených hypoték, sklouzne banka do čtvrtletní ztráty a s ní související krize likvidity. Banka má sice k dispozici zabavené nemovitosti v hodnotě několikanásobně převyšující její čtvrtletní ztrátu, peníze z prodeje nemovitostí však nezíská dříve než za půl roku od vzniku krizové situace. Bance proto nezbývá nic jiného, než okamžitě prodat část nemovitostí hluboko pod cenou, sáhnout do svých rezerv (pokud nějaké vůbec má), nebo požádat silnější finanční instituci o poskytnutí dodatečných finančních prostředků na dobu jednoho až dvou čtvrtletí. Jakmile se v portfoliu banky objeví více než 5 procent neplatičů, nevyhne se banka bankrotu, popřípadě převzetí ze strany silnější finanční instituce.“¹¹

¹¹ citace: ZEMÁNEK, Josef. Www.euroekonom.cz [online]. 29.2.2008 [cit. 2011-04-19]. str. 3 [17]

2.3 Padlé a zachráněné banky

Domácnosti se díky vlivu zvyšujících se měsíčních splátek dostaly do platební neschopnosti, což přímo postihlo zisky bank a nabouralo tak finanční rovnováhu peněžního toku cash-flow. Banky, které mezitím čekají na odprodej domů, se při velkém počtu zabavených nemovitostí mohou dostat do problému s likviditou. Do této situace se dostalo velké množství bankovních domů. Potíže s úvěry se tak přenesly do oblasti likvidity, která v bankovním sektoru představuje hlavní a nezbytnou oblast správně vedené instituce. Pokud nastane run na banku, což je situace, při níž bance hrozí nedostatek finančních prostředků pro případ plnění závazků klientům, je finanční rovnováha banky ještě více ohrožena. Unáhlenost a hromadné výběry klientů tak způsobují ještě větší nedostatek likvidity.

Finanční domy v USA při honbě za závratnými zisky, kterých chtěli dosáhnout poskytováním hypotečních úvěrů, padly do červených čísel a problémů s likviditou. Řešením se pak stává dodatečná kapitálová pomoc nebo převzetí pod ochranná křídla některé finančně stabilnější instituce. [12]

Po propuknutí krize do potíží zabředly i největší banky na finančním trhu. Mezi ně se dostala Merrill Lynch, kterou zasáhlo odepisování ztráty rizikových hypoték v řádech desítek miliard, a také čtvrtá největší investiční banka Lehman Brothers, která musela požádat vládu o ochranu před věřiteli. Do hry vstoupila jedna z největších finančních institucí na světě, Bank of America (BoA), která zvažovala skoupení jedné z ohrožených bank, čímž by došlo k záchraně zvolené banky a zároveň zvětšení konkurenčních schopností BoA. Nakonec bylo rozhodnuto ve prospěch Merrill Lynch, a to těsně před krachem banky Lehman Brothers, která nebyla státem zachráněna, aby sloužila jako varující příklad a hrozba toho, jak může banka skončit, pokud nedodrží etiku a zásady podnikání. Jiné ohrožené giganty, jako třeba pojišťovna AIG, dostaly potřebnou podporu v podobě finančních injekcí, protože stát nechtěl dopustit hromadný kolaps finančního trhu. [15]

2.4 Dopad krize na globální ekonomiku

Po rozpoutání hypoteční krize, která zasáhla těžce ekonomiku USA, trvalo pouze krátce, než se přeměnila na krizi celosvětovou. Došlo k tomu v důsledku propojenosti všech světových ekonomik se silným a zdánlivě stabilním americkým hospodářstvím.

Zasažena byla v první řadě oblast finančního trhu a bankovníctví, což se ale postupně přeměnilo na krizi reálné ekonomiky. Dalším významným vlivem bylo celosvětové selhání při hodnocení a řízení rizika, jak na straně finančních společností, tak na straně regulátorů a ratingových agentur.

2.4.1 Rozšiřování sekuritizace

Jedním z hlavních soudobých trendů a také klíčovým důvodem globálního dopadu hypoteční krize na finančních trzích se stala sekuritizace. Banky, které v prostředí hojné likvidity a nízkých výnosů hledaly příležitosti pro vyšší zisk, přičemž stále více podceňovaly riziko, našly cestu skrze inovace investičních produktů. Finanční instituce začaly konvertovat úvěry a půjčky do cenných papírů krytých aktivy (asset backed securities – ABS), což nabízelo vyšší zhodnocení kombinované s pákovým efektem. Takto zabaleným podkladovým aktivem se zejména stávaly hypoteční úvěry (mortgage backed securities – MBS), které jsou šířeny převážně prostřednictvím specializovaných investičních společností. Takto se emise amerických ABS zvýšila v letech 2000 – 2006 až čtyřnásobně, čímž se ve finančním systému dramaticky zvýšil pákový efekt.

Sekuritizace úvěrů není jednoznačně chybný ani neefektivní a odmítat ho lze jen s ohledem na události spojené s finanční krizí. Vyžaduje ovšem podrobnější sledování, vyšší transparentnost a lepší hodnocení rizika.[7]

Její postup na konkrétním případě probíhá následovně. „Banka vytvoří a prodá „balík“ úvěrů jako podkladová aktiva nebankovní instituci (svěřenému správci – trustee), na kterou se nevztahuje pravidlo o kapitálové přiměřenosti, čili je neregulovaným subjektem. Svěřený správce vydá na budoucí cash-flow plynoucí z balíku úvěrů tzv. postupované cenné papíry, pro něž zabezpečí ohodnocení některou z ratingových agentur, a zvýší jejich bonitu určitým typem záruky (pojištěním apod.). Postupované cenné papíry (např. CDO) pak převezmou investiční zprostředkovatelé, kteří se je snaží prodat investorům s určitým ziskem.“¹²

¹² citace: KLVAČOVÁ, Eva. Světová ekonomická krize : příčiny, projevy, perspektivy. 1. vydání. 2009 : Professional Publishing, 2009. str. 33 [7]

2.4.2 Dopad na cizí trhy

Celkově je sekuritizace na finančních trzích přínosem, zvyšuje se likvidita finančních institucí, zvyšuje se možnost výběru mezi institucemi a investoři mají širší spektrum nabídek k investicím. Pokud ovšem dojde k sérii pochybení, jako se tomu přihodilo v USA, dojde k sérii nepříznivých efektů, které se formou laviny proženou prakticky celým světovým finančním trhem.

Neprůhledné balíčky s toxickými hypotékami a úvěry byly prodávány investorům z celého světa, ratingové agentury selhaly v hodnocení kvality finančních produktů a jejich rizikovitost stanovili na vynikající hodnocení AAA (investice s minimálním rizikem téměř jako státní obligace). Tím se problémové produkty dostaly do největších bankovních domů mimo území USA a sekuritizace se tak stala faktorem, který přelil krizi na globální finanční trh. [12]

3. Dopady krize na ekonomiku EU a ČR

Krize, která zasáhla evropskou ekonomiku následně po létu 2007, je ojedinělá v rámci poválečné ekonomické historie. Přestože je mimořádně veliká a rozsáhlá, má mnoho společných rysů s krizemi z minulosti. Podobné krize předcházely například v Japonsku a severovýchodních zemích na počátku 90. let, ale nynější krize se podobně jako velká deprese z 30. let stala globální.

Z počátku se krize projevovala do ekonomiky nedostatkem likvidity mezi finančními institucemi, což se projevilo především v oblasti krátkodobého financování. Dále se zvýšily obavy ohledně solventnosti bank, což se dramaticky zhoršilo poté, co v září 2008 zkrachovala banka Lehman Brothers. Od tohoto momentu dále vstoupila ekonomika EU do své největší recese od doby rekordního poklesu ve 30. letech.

Reakce reálné ekonomiky na finanční kolaps byla prakticky okamžitá. Díky mimořádné úvěrové zdrženlivosti a nedůvěře byly ochromeny podnikatelské investice a oslabena spotřebitelská poptávka, a to zejména po zboží dlouhodobé spotřeby a po bydlení.

Oproti velké krizi minulého století se evropské země ani země mimo Evropu neuchýlily k tak zásadním protekcionistickým praktikám, alespoň ne tolik jako v 30. letech. Tento postoj je významný pro koordinaci postupů v rámci EU, čímž ukazuje, že krize může v rámci EU vytvářet příležitosti pro propojení hospodářské politiky i se sférou sociální a environmentální. [2]

Z oblasti fiskální politiky ovšem musel přijít silný stimul v podobě státních injekcí. Mezi členskými státy EU došlo k strmému nárůstu míry jejich zadlužení jako výsledek podpory zasaženým ekonomikám, ale rovněž v důsledku přímých intervencí ve prospěch bankovních a finančních systémů. Míra veřejného dluhu k HDP v EU v roce 2007 činila 58,7 procenta.

3.1 Dopad krize na vlajkovou loď EU - Německo

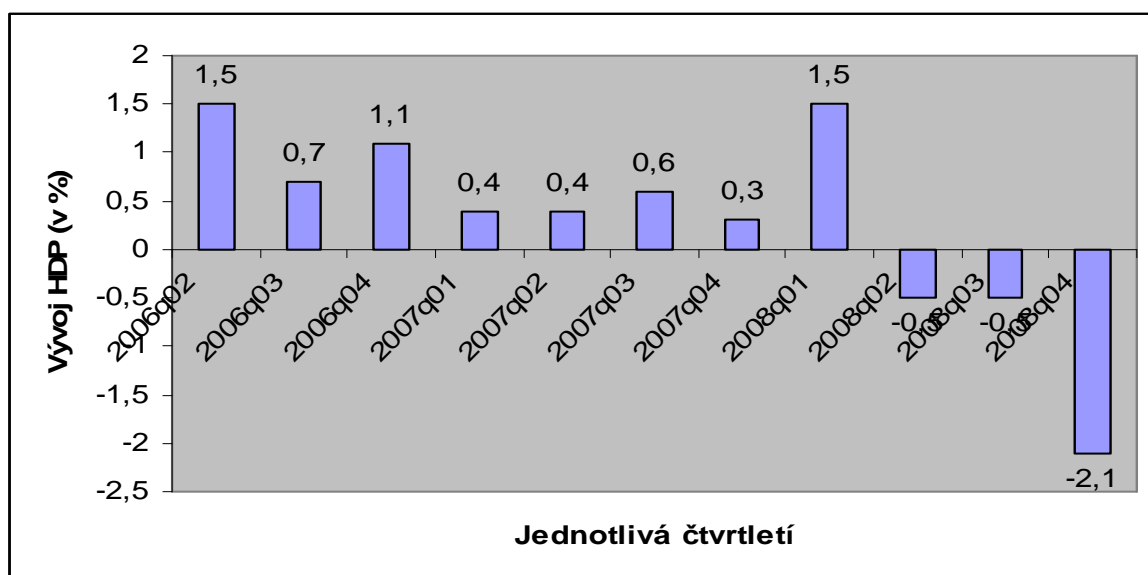
Německo představuje ekonomicky nejsilnější zemi v Evropě, jejíž ekonomika je závislá na světové poptávce a ekonomika ČR je nejvíce orientovaná právě na našeho západního souseda. Podobně jako ve Spojených státech amerických zde krize způsobila

pokles soukromé spotřeby, úpadek růstu HDP způsobený krizí v bankovním sektoru a ohrožení významných finančních domů (viz. Graf 3).

Německo se tedy pro stimulaci ekonomiky a zajištění likvidity svých finančních institucí rozhodlo pro poskytnutí kapitálových injekcí. Druhý největší poskytovatel hypoték, Hypo Real, zažádal v polovině září 2007 o pomoc při řešení krize a dostal pomoc ve výši 50 miliard eur. Díky tomu se vláda rozhodla zabránit situaci, kdy by se klienti pod vidinou možných krachů finančních institucí, tedy ztráty svých peněz, rozhodli pro hromadné vybírání ze svých účtů a narušili tím likviditu bank. V listopadu 2008 byl navržen balíček 500 miliard euro na pomoc v boji proti dopadům finanční krize.

„Další německé balíčky obrací svoji pozornost na stimulaci ekonomiky a zastavení poklesu zaměstnanosti. Opatření zahrnují poskytování dodatečných finančních prostředků pro malé a středně velké firmy formou půjček od státem vlastněné rozvojové banky Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW). Obsahují daňové úlevy pro automobilový sektor a finanční prostředky pro projekty v oblasti infrastruktury a stavebních prací, snížení povinného příspěvku na nemocenské pojištění z 15,5 na 1,9 procenta ze mzdy. Součástí je také ekologická prémie – „šrotovné“, které motivuje k likvidaci starých aut a zakoupení nových za příspěvku 2500 eur. Cílem podpurných balíčků je vytvořit přes milion pracovních míst během 2 let, protože počet nezaměstnaných v Německu počátkem roku 2009 vzrostl na 3,27 milionů lidí, míra nezaměstnanosti v lednu vzrostla na 8,3 z prosincových 7,4 procenta. Mimo tyto hlavní finanční podpory německá vláda schválila další finanční injekce v řádech desítek miliard euro pro podporu poskytnutí úvěrů pro malé a střední firmy.“¹³

¹³ citace: PEJCHAL, Lukáš. Finanční krize v USA a její vliv. Brno, 2009. 59 s. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. str. 31 [12]



Graf 3: vývoj HDP Německa, čtvrtletně v (%), 2006-2008¹⁴

3.2 Vliv krize na země střední a východní Evropy

Státy střední a východní Evropy jsou z historického i ekonomického hlediska specifickým regionem. Politicky se tyto země vyvíjely obdobně od 50. do 80. let minulého století a následně v průběhu let 90. prošly podobnou transformací. Velmi podobně u těchto států také probíhalo příznivé předkrizové období do roku 2008. Přesto se jedná o velmi rozmanitý region lišící se kulturou, velikostí, ekonomickou úrovní i měnovou politikou.

Světová ekonomická krize zasáhla země střední a východní Evropy v porovnání s ostatními evropskými státy s určitým zpožděním ke konci roku 2008. „Všeobecně krizový vývoj byl pro ekonomiky regionu příznačný až v roce 2009, kdy prudce klesal ekonomický výkon, zastavoval se růst indexu spotřebitelských cen, rostla nezaměstnanost a prohlubovala se vnitřní ekonomická nerovnováha jednotlivých zemí (především schodky veřejných rozpočtů). Zmíněný vývoj souvisel s příčinami ekonomické krize regionu střední a východní Evropy. Ve většině zemí byl ekonomický útlum vyvolán propadem zbožíového exportu a ve vzájemných souvislostech problémy s růstem všech komponent domácí poptávky.“¹⁵

¹⁴ Zdroj: [Epp.eurostat.ec.europa.eu](http://epp.eurostat.ec.europa.eu) [online]. 2009 [cit. 2011-07-17]. Eurostat. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>.

¹⁵ citace: KARPOVÁ, Eva. Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v kontextu světové ekonomické krize. FMV VŠE[online]. 2010, 01, [cit. 2011-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://ces.vse.cz/wp-content/karpova.pdf>>. str. 86 [6]

Tab. 1: Ekonomický výkon, inflace a míra nezaměstnanosti v zemích SVE (EU 10) v letech 2008 až 2009¹⁶

Země	HDP přírůstek v %		Inflace přírůstek v %		Nezaměstnanost v %	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Bulharsko	6,0	-4,9	7,6	2,8	6,9	9,1
Česká republika	2,5	-3,2	6,3	1,0	4,4	9,2
Estonsko	-3,6	-14,1	10,6	-0,1	5,6	13,8
Litva	2,8	-14,8	11,1	4,5	6,0	13,7
Lotyšsko	-4,6	-18,5	15,3	2,5	7,5	17,3
Maďarsko	0,6	-6,3	6,0	4,2	7,8	10,1
Polsko	5,0	1,7	4,2	3,5	7,2	12,1
Rumunsko	7,3	-7,1	7,9	5,6	5,8	7,8
Slovensko	6,2	-5,5	3,9	1,6	9,5	12,1
Slovinsko	3,5	-8,1	5,5	0,9	4,4	9,1

S rokem 2008 v regionu EU 10 (země střední a východní Evropy viz tab. č. 1) značně kulminovala inflace v důsledku doznívajícího hospodářského růstu, ale doposud trvala nízká míra nezaměstnanosti, zatímco v západních zemích EU již nezaměstnanost mnohdy překračovala hranici 10 procent. Větší riziko pro státy EU 10 představovalo prohlubování veřejných dluhů a zhoršení bilance veřejných rozpočtů, které těžce dolehlo především na pobaltské státy. Ve srovnání se starými členskými státy (EU 15) se veřejné schodky rapidně zvyšovaly, především v případě Maďarska (viz tab. č. 2). Naproti tomu nahromaděný veřejný dluh u zemí EU 15 činil v průměru 60 procent HDP, proto situace v zemích střední a východní Evropy zůstávala daleko příznivější. [6]

¹⁶ Zdroj: *Businessinfo.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. *BusinessInfo*. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/>>.

Tab. 2: Bilance veřejných rozpočtů a veřejné dluhy v zemích SVE (EU 10) v letech 2008 až 2009¹⁷

Země	Bilance veřejných rozpočtů v % HDP		Veřejný dluh v %	
	2008	2009	2008	2009
Bulharsko	1,5	-0,5	14,1	14,7
Česká republika	-1,5	-4,5	30,0	32,80
Estonsko	-3,0	-3,0	4,6	7,5
Litva	-3,2	-5,4	15,6	31,3
Lotyšsko	-4,0	-11,1	19,5	32,5
Maďarsko	-3,4	-3,4	72,9	78,0
Polsko	-3,9	-6,6	47,2	47,5
Rumunsko	-5,4	-5,1	13,6	20,0
Slovensko	-2,2	-4,7	27,7	34,6
Slovinsko	-0,9	-5,5	22,5	31,4

3.3 Česká republika v krizi

Česká republika nepatřila mezi nejvíce zasažené země na světě, přesto zažila prudký meziroční pokles reálného HDP, v prvním a druhém kvartálu 2009 až o 5,5 procenta. „Globální krize vypukla v okamžiku, kdy se česká ekonomika nacházela na vrcholu hospodářského cyklu (viz Graf 4), charakterizovaného několikaletým vysokým růstem HDP, výrazně klesající úrovní nezaměstnanosti, vývojem veřejných financí směřujícím k razantnímu poklesu deficitu, dlouhodobě přebytkovou obchodní bilancí a optimisticky se vyvíjející bilancí platební. Stabilitu vykazoval domácí bankovní sektor, který v minulosti prošel nákladnou očistou, koncentroval se na financování české ekonomiky a byl vybaven

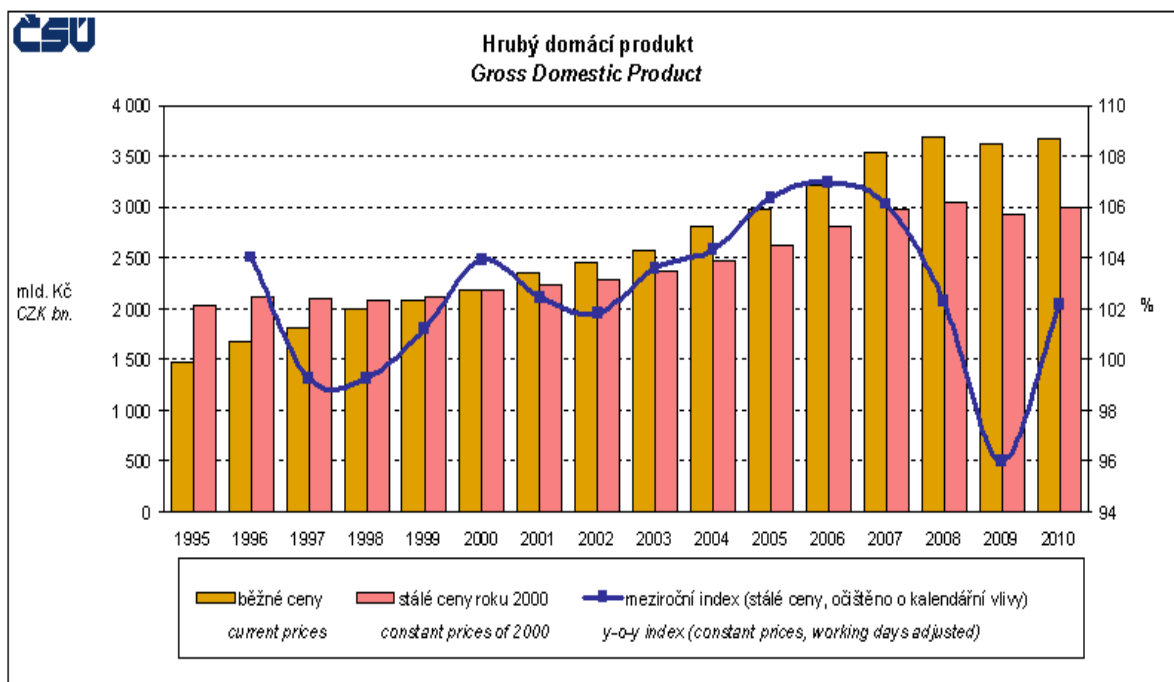
¹⁷ Zdroj: *Financninoviny.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. *Finanční noviny*. Dostupné z WWW: <http://www.financninoviny.cz/zpravy/zadluzenost-zemi-ve-svete/471600&id_seznam=1003>. *Businessinfo.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. *BusinessInfo*. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/vyhled-rozpocetove-bilance-verejny-dluh/1000520/54119/>>.

dostatečnou likviditou. Stabilnímu vývoji ekonomiky napomáhala i dobrá spolupráce vlády a centrální banky.

Právě tato stabilita české ekonomiky umožnila České republice přečkat nápor paniky, kterou vyvolalo otevřené propuknutí finanční krize nejprve v USA a poté i v západní Evropě a ve světě. Přispěl k tomu i rozvážený postup vlády, která nepodlehla populistické vlně přehnaných garančních a sanačních aktivit, která se přehnala Evropou. Panickou úvodní fází globální krize se nám tedy podařilo úspěšně přečkat, nicméně před jejími důsledky nejsme imunní.

Recese, do níž se v důsledku finanční krize propadly ekonomiky našich hlavních obchodních partnerů, vyvolala vnější poptávkový šok, který velmi otevřenou českou ekonomiku silně zasáhl. Jeho působením se dnes odhalují známé strukturální slabiny českého hospodářství, které se vytvořily v minulosti politikou investičních pobídek exportně orientovanému zpracovatelskému průmyslu, především automobilovému, který u nás silně hypertrofoval.

Zmíněný skokový pokles zahraniční poptávky po českém zboží je hlavním ekonomickým problémem současnosti. Prudkost tohoto poklesu ukazuje, že dopady na tempo růstu HDP, zaměstnanost, veřejné finance, na vnější rovnováhu i na situaci podnikového sektoru budou značné.“ [15]



Graf 4: Vývoj HDP v ČR v období 1995-2010 (v mld. Kč)¹⁸

Míra inflace v České republice od roku 1995 klesla z 9,1 procent až na extrémní hladinu 0,1 procentního bodu v roce 2003, od té doby oscilovala v hodnotách 1,9 – 2,8 procenta. S příchodem krize a jejím plným nástupem se v roce 2008 inflace zvýšila postupně až na 6,3 procenta a následně v průběhu roku 2009 klesala až na hodnotu jednoho procentního bodu, od té doby inflační cílování ČNB udržuje její hladinu do dvou procent.

Nezaměstnanost dosáhla nejnižších hodnot v polovině roku 2008, kdy se její hodnota rovnala přesně 5 procentům. Od té doby soustavně rostla až k hranici 10 procent, kterou ovšem doposud v celostátním průměru nepřekročila a kolísá mezi hodnotami 8,5 – 9,9 procent. [3]

3.4 Podíl českých bank na zmírnění dopadů krize

České bankovní domy, ač jsou vlastněny z větší části zahraničními vlastníky, prokázaly svou odlišnost a schopnost z větší části ustát kritické období, ve kterém mnoho zahraničních bank bylo nuceno odprodávat svá aktiva speciálním sanačním institucím určeným ke stimulaci a pročištění finančních trhů. Zásadní roli hraje odlišnost ve stabilitě, kterou mají české finanční instituce zaručeny důsledným převisem depozitních vkladů vůči

¹⁸ Zdroj: Czso.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.

poskytovaným úvěrům. Oproti evropským a americkým bankám, kterým úvěry dosahují více jak 100 procent depozit, české banky nepřesahují hodnotu 80 procent, čímž si dokázaly podržet dostatečnou likviditu.

Bankovní domy dále udržely konzervativní přístup k riziku a nepreferovaly trend investování do strukturovaných cenných papírů navázaných na nekvalitní aktiva. Nepodlehly tak lákavé možnosti zisků v oblasti investování do CDO, což pomohlo českému finančnímu sektoru být imunní vůči kritickému období hromadných kolapsů. [3]

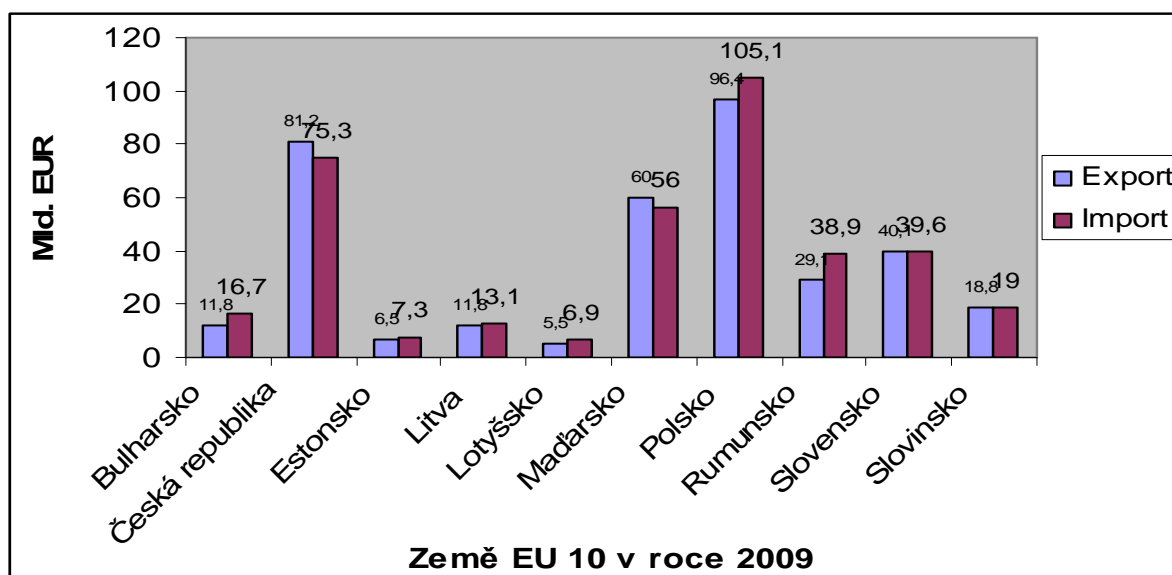
Přesto však i náš peněžní trh zasáhla krize důvěry, která paralyzovala celý svět. Banky se uchýlily ke striktní preferenci likvidity a restriktivní úvěrové politice. Zahraniční vlastníci, kteří drží v rukou prakticky výlučně celý tuzemský bankovní trh, z nichž mnozí byli silně zasaženi krizí, automaticky přistoupili k minimalizaci rizik i na našem území.

Česká republika patří z pohledu západní Evropy do rizikového regionu po boku silně zasažených států z Pobaltí, Maďarska a Balkánu.

I přes snižování úrokových sazeb Českou národní bankou a dalšími operacemi, které mají za cíl zvýšit peněžní nabídku v ekonomice, převládl opatrný přístup v obavě z dalšího vývoje.

4. Vliv krize na průmysl a vývoj malého a středního podnikání

České hospodářství patří mezi nejotevřenější ekonomiky světa se silnou vazbou na export. Ve 4. čtvrtletí roku 2008 se plně projevily první problémy našeho průmyslu závislého na zahraniční poptávce. Tak jako další státy silně orientované na vývoz (viz Graf 5), znamenal poptávkový šok dramatické zpomalení meziročního růstu, které se následně v roce 2009 propadlo do červených čísel.



Graf 5: Export a import zboží zemí SVE (EU 10) a jejich obchodní bilance v roce 2009 (v mld. EUR)¹⁹

Meziročně v období 2008 – 2009 klesla v České republice průmyslová produkce o 17,4 procenta a hodnota nových zakázek padla o 30,2 procenta. Tento propad měl majoritní dopad na automobilový průmysl, jenž je nazýván „motorem české ekonomiky“, kde došlo k propadu výroby o 30,2 procenta.

Automobilový průmysl, zaměřený převážně na export do Německa a ostatních států západní Evropy nebo do zámoří, přímo zaměstnává 120 tisíc lidí, produkuje přes 20

¹⁹ Zdroj: [Epp.eurostat.ec.europa.eu](http://epp.eurostat.ec.europa.eu) [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Eurostat. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=0&language=en&pcode=tet00002>>.

procent objemu výroby, tvoří 35 procent českého hospodářství a podílí se na polovině celkového exportu ČR.

Po propuknutí krize největší automobilky vyhlásily omezování výroby a následně i propouštění zaměstnanců. Odhadovaným počtem bylo 13.500 zaměstnanců z oboru, přičemž nebylo bráno v potaz další snižování stavů u dodavatelů a firem úzce propojených s automobilkami.

Další ohrožená odvětví průmyslu byly tradiční české obory sklářství a textil. Díky dlouholetému poklesu zakázek, levnou zahraniční konkurencí a manažerských pochybení zafungovala krize jako iniciátor pádu řady firem. Mnoho sklenářských společností ze skupiny Bohemia Crystalex Trading (BCT) a Porcela Plus muselo propustit ve výsledku až několik tisíc zaměstnanců. Stejně tak textilní průmysl po dlouhodobém útlumu s přispěním krize vykázal propad tržeb o 16,3 procenta. Mnohé ze společností v obou odvětvích skončily v konkurzu. [15]

4.1 Podíl malých a středních podniků a jejich provázanost s hospodářstvím

„Sektor malého a středního podnikání (MSP) je významnou hnací silou podnikatelské sféry, růstu, inovací i konkurenceschopnosti. Hraje významnou roli při tvorbě pracovních příležitostí a obecně je důležitým faktorem sociální stability a hospodářského rozvoje. Tato úloha MSP ještě více vzrostla v době hospodářské krize. MSP byly v tomto období ekonomické recese na jednu stranu nejvíce postiženou skupinou podnikatelů. Na druhou stranu je toto období pro MSP příležitostí využít své pružnosti a nových příležitostí v hledání trhů a výrobního programu. Prostředí malých a středních podniků je vhodné pro inovace, na které se jim ale často nedostává zdrojů.

V České republice tvoří malé a střední podniky 99,83 % všech ekonomicky aktivních subjektů. MSP se podílejí 62,33 % na zaměstnanosti a 55,87 % na účetní přidané hodnotě v sektoru nefinanční sféry a domácností.“²⁰

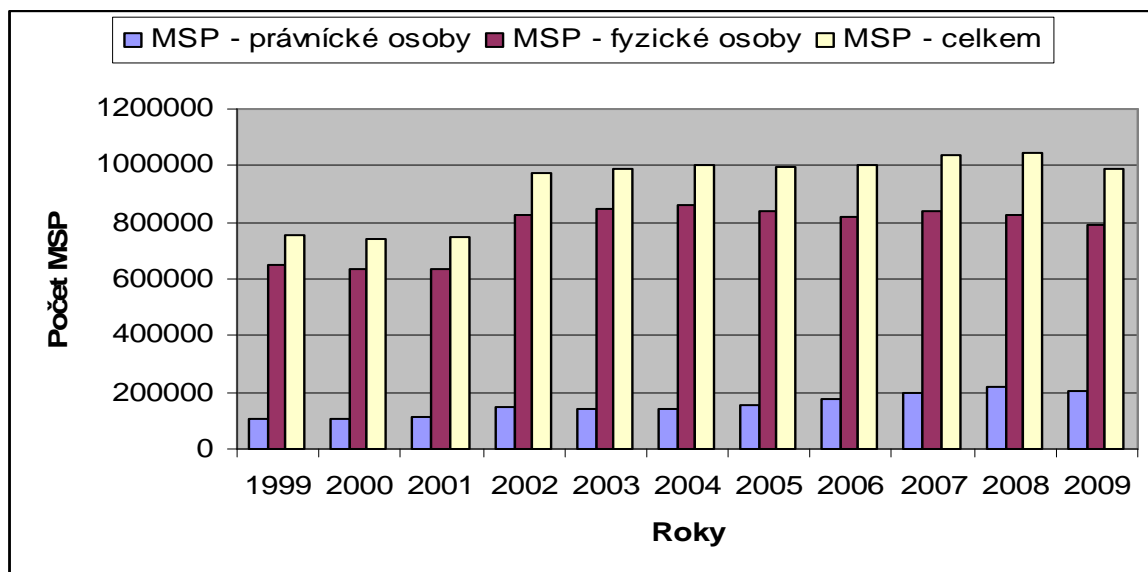
MSP (malý a střední podnik) má zákonem stanovená kritéria – zaměstnává méně než 250 zaměstnanců, aktiva uvedená v rozvaze nepřesahují 980 milionů Kč nebo čistý obrat

20 citace: POSPÍŠIL, Pavel. Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2009. Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. 1.7.2010, 1, [cit. 2011-05-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument76280.html>>. str. 3 [13]

za poslední uzavřené účetní období nepřesahuje 1.450 milionu Kč. Pro statistické účely se za malý a střední podnik považuje podnik do 249 zaměstnanců.²¹

4.1.1 Vývoj MSP

V ARES (Administrativní registr ekonomických subjektů) jsou evidovány subjekty registrované podle různých právních norem, ale z praxe vychází, že pouze část registrovaných subjektů je tzv. aktivní. [17]



Graf 6: Vývoj počtu aktivních subjektů MSP v ČR v letech 1999 - 2009²²

Množství zaregistrovaných živnostníků na území ČR se od roku 1992 více než ztrojnásobilo, z tehdejších 940.334 živnostenských oprávnění na dnešních²³ 3.046.161. Rozvoj zejména malých a středních podniků má v České republice mimořádný význam pro národní hospodářství, tvorbu nových pracovních příležitostí, podporu rozvoje obcí, měst a regionů a tvorbu více jak polovičního podílu na výkonu národního hospodářství. Proto Evropská unie i Česká republika tvoří plány podpory podnikatelských činností.

Po sametové revoluci, v období 90. let, docházelo k velkému nárůstu živnostníků následkem transformace ekonomiky z centralizované na tržní a stimulované vlnou privatizací a restitucí společně s otevřenými podmínkami k podnikání. Tento trend vysokého počtu MSP v české ekonomice se ustálil koncem 90. let. Počet malých podniků

21 podle zákona č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání, přejímá definici MSP uvedenou v Příloze č. 1 Nařízení Komise č. 800/2008

22 Zdroj: Czso.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.

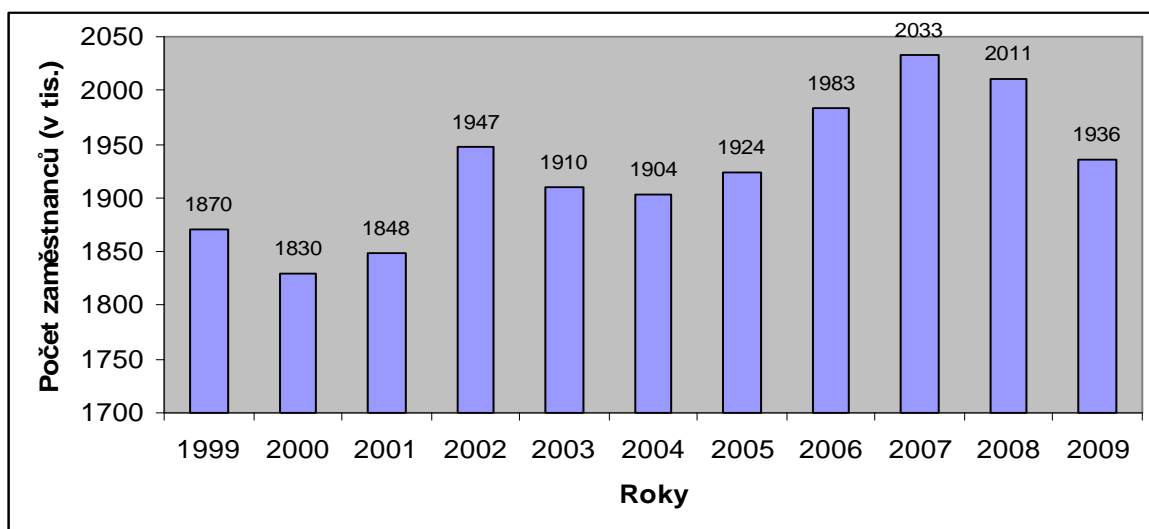
23 Zdroj: Czso.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>. k 31.3.2011

dosáhl svého dosavadního vrcholu v roce 1997 a od té doby postupně klesá, zato tzv. drobné podniky (do deseti zaměstnanců) svým přínosem a počtem stále rostou a podílejí se na celkovém hospodářství dokonce významně více než v ostatních státech EU. [8]

4.1.2 Dopady krize na MSP

S příchodem krize v roce 2008 zažila česká ekonomika své první propady, přišel i propad počtu malých a středních podniků a očištění trhu od dlouhodobě slabých nebo ohrožených MSP. Počet celkově zaregistrovaných živnostenských oprávnění klesl meziročně o 20,9 procent z 3.961.070 na 2.814.400 ŽO (živnostenské oprávnění), což můžeme chápat jako první projevy v návaznosti na rychle reagující segmenty hospodářství, ale v převážné většině jako rušení neaktivních živností. [17]

Naproti tomu u aktivních subjektů (viz graf 6, 7, 8) došlo pouze k poklesu v počtu zaměstnanců o 2,1 procenta (22 tisíc), převážně jako reakce na pružně reagující automobilový průmysl. Počet aktivních MSP se propadl u fyzických osob o 1,25 procenta, v celkovém měřítku ale o 0,2 procenta počet MSP vzrostl a to díky nárůstu zaregistrovaných aktivních právnických osob. Výkony stouply meziročně o 13,9 procent (550.004 milionů Kč), jako důsledek silného hospodářského růstu před příchodem krize, který na oblast MSP dopadl v mnoha odvětvích se značným zpožděním oproti celkovému národnímu hospodářství.

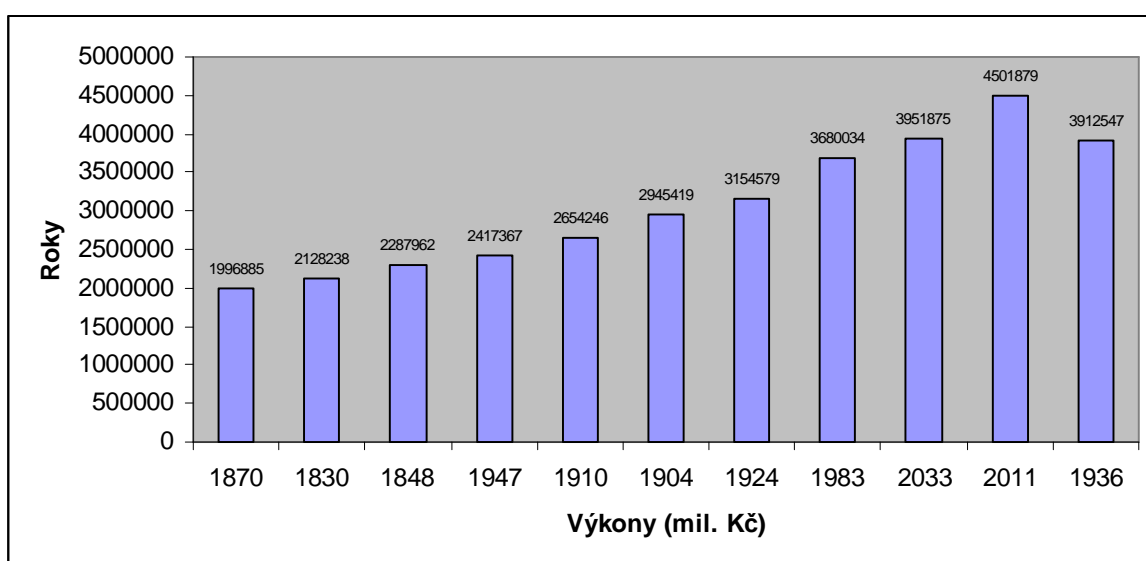


Graf 7: Vývoj počtu zaměstnanců MSP v ČR v letech 1999 - 2009²⁴

²⁴ Zdroj: Czso.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.

S nástupem hlavní vlny ekonomické recese na největší část hospodářství v roce 2009 dolehla krize na veškeré dodavatele a subdodavatele průmyslu, převážně automobilového, z drtivé většiny tvořené právě MSP. „Počet zaměstnanců v malých a středních podnicích v průmyslu klesl v roce 2009 oproti roku 2008 o 52 tis., tj. o 7,6 %. Nicméně podíl počtu zaměstnanců v malých a středních podnicích v průmyslu na počtu zaměstnanců v průmyslu ČR celkem v roce 2009 vzrostl oproti roku 2008 o 1,9 procentního bodu.

Výkony malých a středních podniků v průmyslu v roce 2009 oproti roku 2008 klesly o 282 671 mil. Kč, tj. o 16,61 %. Podíl výkonů v malých a středních podnicích v průmyslu na celkových výkonech v průmyslu v ČR klesl meziročně o 2,41 procentního bodu.“²⁵



Graf 8: Vývoj výkonů MSP v ČR v letech 1999 – 2009²⁶

Pokles počtu aktivních MSP v oblasti obchodu a služeb byl prakticky totožný a to 6,4 procenta, rozdílné bylo množství ukončených ŽO, kdy v první oblasti ukončilo činnost 13.509 podniků a ve druhé 22.314. Větší pokles výkonu zažívali podnikatelé v obchodních činnostech, 12,78 procent oproti necelým 12 procentům u služeb. Dohromady v obou oblastech o místo v zaměstnání přišlo 21 tisíc pracovníků, což na celkovém podílu zaměstnanců MSP²⁷ znamenalo posun o 1 procento dolů.

²⁵ citace: POSPÍŠIL, Pavel. Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2009. str. 9 [13]

²⁶ Zdroj: Czso.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.

²⁷ 2.011000 zaměstnanců

4.1.3 Rozdílný vývoj v oboru stavebnictví

Přestože ekonomická krize udeřila na české hospodářství již v roce 2008, díky několika rozdílným faktorům se její hlavní důsledky na stavebnictví projevily až koncem roku 2009 a začátkem roku 2010. Situace MSP podnikatelů se proto jevila oproti zbývajícimu hospodářství poměrně lépe, než se předpokládalo, výhledy ovšem byly značně pesimistické. Celé odvětví stavebního průmyslu je silně závislé na státních zakázkách, které se uzavírají na delší časový úsek, a díky setrvačnosti v sektoru veřejných financí proto došlo k hlavnímu propadu stavební produkce v průběhu a ke konci roku 2010.

Ze strany státu dochází ke snaze ušetřit, což vede k omezování veřejných zakázek, které tvoří až polovinu realizovaných investic stavebních firem. Pro velké společnosti to znamená tvrdou ránu a změnu strategie, pro malé a střední podniky má ovšem omezení nebo úplné zastavení staveb mnohdy přímo likvidační dopad. [4]

Dopady nedostatečné poptávky a nedostatku finančních zdrojů ve stavebnictví nepociťují pouze stavební firmy, ale celá řada dodavatelů a spolupracovníků, pro které stavebnictví neznamena hlavní obor podnikání, ale jeden z hlavních trhů. Jedná se o obory sklenářství, truhlářství, umělečtí kováři, zámečnictví, poskytovatelé připojení, ale i automobilová nebo jiná průmyslová výroba.

Přesný úbytek zaměstnanců ve stavebnictví v roce 2009 byl proto oproti ostatním odvětvím relativně nízký a hlavní vlna propadů a krachů stavebních firem nastoupila až s rokem 2010. Počet zaměstnanců klesl o 7 tisíc, výkon spadl o 13,76 procenta a činnost ukončilo 9.723 MSP.

4.2 Podnikatelé versus banky a úvěry

Jeden z nejvýznamnějších problémů při cestě z krize pro podnikatele vyvstal v podobě nedostatku úvěrů poskytovaných bankami. Díky markantní opatrnosti finančních ústavů úvěry podražily a také se zprísnily podmínky půjčky. [10]

Podnik přitom může být financován z cizích zdrojů, což znamená především úvěry od bank, nebo vydáním dluhopisů nebo z vlastních zdrojů, jako například tvorbou rezerv.

Další způsoby na rozhraní vlastních a cizích zdrojů jsou dotace. Financování z vlastních zdrojů, kam patří čistý zisk, odpisy, nebo zvyšování základního kapitálu, je do určité míry zadlužení dražší než financování z cizích zdrojů.

Podniky proto musí zvolit vyvážené financování z obou zdrojů, aby minimalizovaly náklady na rozvoj, ale moderní firma bez cizích zdrojů není schopna konkurenceschopné činnosti.

V době krize byl přítom rozdíl mezi úrovní sazeb ČNB, za které si banky půjčují mezi sebou, a sazbami komerčních bank 4,35 procentního bodu. Rozdíl je tak jeden z největších od eskalace hospodářské krize. Až 70 % všech MSP pocítilo zhoršení přístupu k firemním úvěrům a díky tomu musely hledat jiné možnosti financování, nebo způsoby snížení svých nákladů v období stagnace zakázek.

„Zpravidla potřebují malé a střední firmy nyní dosáhnout na úvěr ve výši jednoho milionu korun se splatností na pět let. Při pravidelném rozložení splátek tak musí firma počítat s měsíčními splátkami ve výši zhruba okolo 19 až 21 tisíc korun.

Banky a záložny posuzují každou žádost zcela individuálně a úroková sazba, za kterou podnikatel úvěr získá, závisí na tom, jaké pro banku znamená riziko. U investičních úvěrů ve výši jeden milion korun na nákup například nové technologie, která pomůže firmě obstát v době krize na trhu, se úrokové sazby v bankách pohybují v rozpětí od 5,76 do 10,5 procenta. Družstevní záložny mají sazby o něco vyšší, například Moravský Peněžní Ústav (MPÚ) poskytne podnikatelský úvěr za úrokovou sazbu od 10 procent a spořitelní družstvo WPB Capital od 11,1 procenta.“ [8]

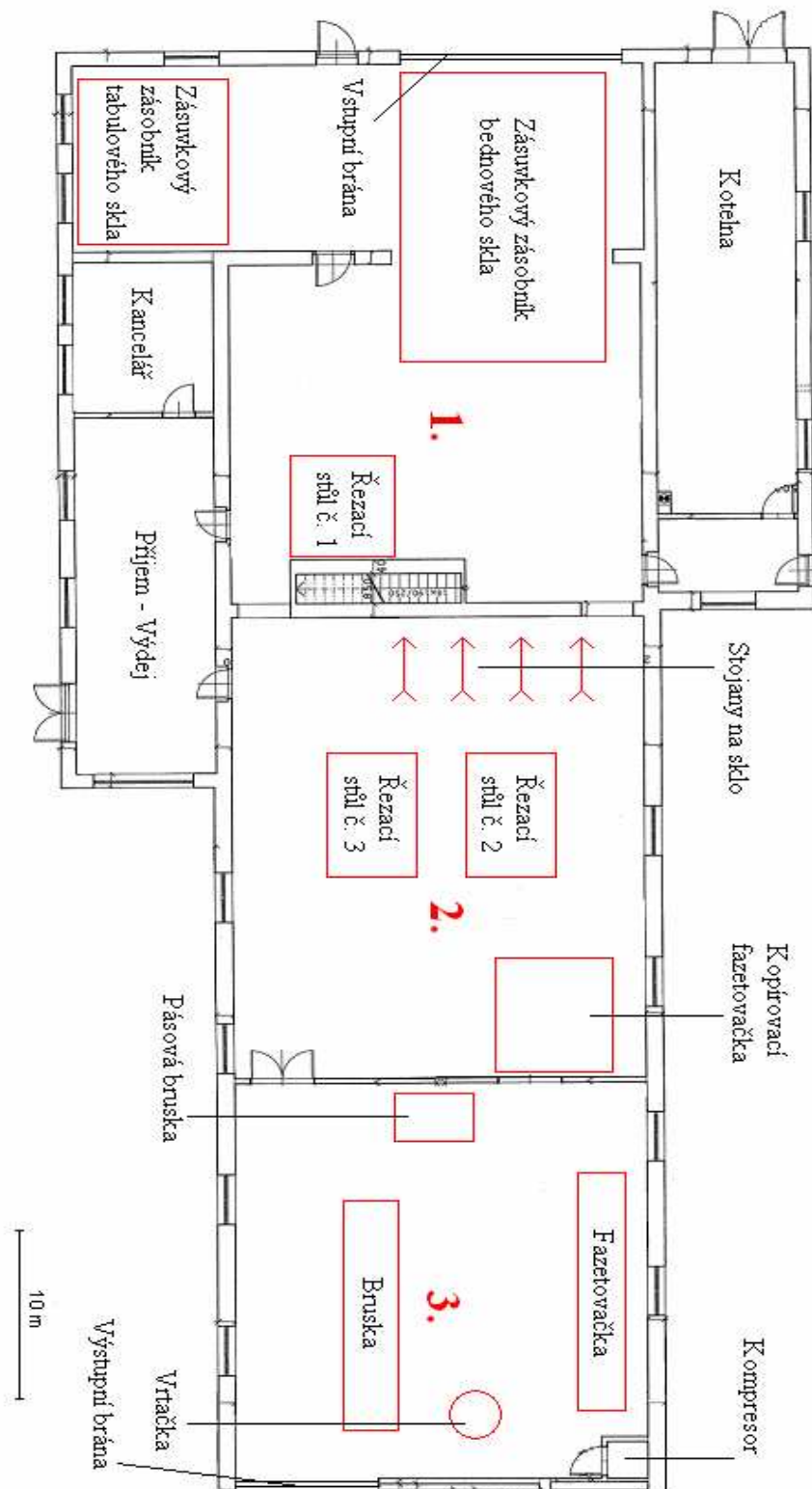
5. Dopady ekonomické krize na odvětví sklenářství a firmu Zdeněk Kudrnáč

V bakalářské práci je popsána firma Zdeněk Kudrnáč se sídlem ve Východočeském kraji, na periferii Pardubic v obci Černá za Bory.

Firma byla založena v roce 1997 jako Sklenářství Zdeněk Kudrnáč, zabývající se službami v oblasti zasklívání výrobků ze skla. Firma začala v malých prostorách vystavěného domu se dvěma zaměstnanci, majitelem a společníkem, a postupně se přestěhovala do areálu bývalého JZD, kde v současné době využívá 1000 m² zastřešených prostor, které byly rekonstruovány, přičemž v přízemí se nachází prostory výroby, skladu a kanceláře a v prvním nadzemním podlaží se nachází místnosti pro personál, administrativní místnosti. Na samotném pozemku bývalého JZD byla navíc přistavena nová hala sloužící jako sklad materiálu a zároveň částí jako dílna zpracovávající makrolon. Firma má na sídlišti Dubina svou druhou provozovnu s menší dílnou, kde jsou 3 zaměstnanci zpracovávající menší zakázky a zprostředkovávající převážně služby se zrcadly, rámy na obrazy a menší formáty skla.

Počet zaměstnanců se od roku 1997 ve firmě rozrostl na nynějších 10 stálých pracovníků a další 4 sezónní. Z toho jsou 3 zaměstnanci stabilně na provozovně Dubina a zbývajících 9 pracuje v prostorách JZD, ale i jako součást výjezdové havarijní služby, kterou firma poskytuje non-stop 24 hodin denně po celý rok v Pardubickém kraji, a 2 zaměstnankyně obstarávají administrativu a účetnictví. Firma tudíž spadá podle velikostní kategorie dle počtu zaměstnanců do skupiny 10 – 19 zaměstnanců.

Datum vzniku první živnosti je 29.04.1996, k oboru sklenářství včetně rámování byla 30.6.2008 přidána zprostředkovatelská činnost v obchodě a koupě zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej. Od roku 2000 do 2006 firma 4x čerpala státní dotace v celkové výši 95.077,-- Kč jako podporu na rozvoj malého a středního podnikání. Firma spadá pod právní formu 101 - Fyzická osoba podnikající dle živnostenského zákona nezapsaná v obchodním rejstříku.



Obrázek 1: Schéma výrobní haly firmy Zdeněk Kudrnáč

5.1 Finanční analýza – účel a použití

„Finanční analýza (FA) představuje významnou součást podnikového řízení, neboť poskytuje podklady pro finanční rozhodování. Účelem finanční analýzy je provést s pomocí speciálních metodických prostředků diagnózu finančního stavu podniku. Finanční stav podniku bývá často označován pojmem „finanční zdraví“ podniku.“²⁸

Jako zdroje pro FA slouží účetní výkazy finančního a vnitropodnikového účetnictví, ekonomické a podnikové statistiky a dalších evidencí. Převažující podíl zdrojových dat je obsažen v účetních výkazech, kterými jsou rozvaha, výkaz zisků a ztrát (VZaZ) a výkaz cash-flow. Dalšími zdroji dat jsou instituce jako Burza cenných papírů Praha, ČNB, Český statistický úřad, ministerstvo financí, z tisku, internetu aj.

Finanční analýza je využívána pro vnitřní analýzu, kterou zjišťujeme likviditu podniku, zhodnocení minulých výsledků, zda si podnik může dovolit půjčku, výhledy do budoucnosti. Pro banky se využívá zhodnocení kredibility podniku a pro investory určení investičního potenciálu.

Tyto výsledky mají význam jak pro majitele a vedoucí pracovníky, tak pro investory, dodavatele, odběratele, banky a jiné věřitele, konkurenci, státní orgány atd. [1]

Dělení finanční analýzy

„Elementární metody finanční analýzy:

- analýza stavových ukazatelů,
- analýza tokových ukazatelů:
 - analýza tržeb,
 - analýza nákladů,
 - analýza zisku,
 - analýza CF,

²⁸ citace: BUCHTA, Miroslav. *Manažerská ekonomika*. čtvrté. Pardubice : [s.n.], 2008. str. 149 [1]

- analýza poměrových ukazatelů:
 - analýza rentability (ziskovost, výnosnost),
 - analýza aktivity (využití aktiv),
 - analýza zadluženosti,
 - analýza likvidity,
 - analýza ukazatelů kapitálového trhu,

- analýza soustav ukazatelů:
 - pyramidové rozklady,
 - výběrové soustavy (syntetické ukazatele)²⁹

Analýza stavových ukazatelů

Touto metodou sledujeme změny údajů které jsou patrné přímo z účetnictví. Zjišťujeme změny v účetních položkách tzv. analýzou trendu rozvahových položek. [1]

5.1.1 Finanční analýza sklenářství v kontextu krize

Za použití analýzy stavových ukazatelů (trendu rozvahových položek) a analýzy poměrových ukazatelů z účetních výkazů firmy Sklenářství Zdeněk Kudrnáč (viz. tab. 3, 4, 5) rozebírám finanční analýzu v letech 2007-2009, pro vystižení nejdůležitějších období jejího působení. Analýzu poměrových ukazatelů tvoří ukazatele rentability, aktivity, likvidity a zadluženosti.

²⁹ BUCHTA, Miroslav. *Manažerská ekonomika*. čtvrté. Pardubice : [s.n.], 2008. str. 150 [1]

Tab. 3: Rozvaha aktiv v letech 2007 až 2009 (v tis. Kč)³⁰

Aktiva	Roky		
	2007	2008	2009
Aktiva celkem	17 378	15 641	14 436
Dlouhodobý majetek	12 874	11 650	10 627
DHM	12 244	11 048	10 044
DNM	630	602	583
DFM	0	0	0
Oběžná aktiva	4 227	3 787	3 669
Zásoby	1 520	1 344	1 402
Dlouhodobé pohledávky	250	225	308
Krátkodobé pohledávky	1 833	1 720	1 629
Krátkodobý finanční majetek	624	498	330
Časové rozlišení	277	204	140

Tab. 4: Rozvaha pasiv v letech 2007 až 2009 (v tis. Kč)³¹

Pasiva	Roky		
	2007	2008	2009
Pasiva celkem	17 378	15 641	14 436
Vlastní kapitál	4 862	4 595	4 010
Základní kapitál	3 450	3 450	3 450
Fondy	250	300	300
Výsledek hospodaření běž. období	962	845	260
Výsledek hospodaření min. let	200	0	0
Cizí zdroje	12 044	10 739	10 193
Rezervy	2 040	1 960	1 730
Dlouhodobé závazky	852	748	812
Krátkodobé závazky	4 880	3 544	3 743
Bankovní úvěry a výpomoci	4 272	4 487	3 908
Časové rozlišení	472	307	233

Tab. 5: Výsledek hospodaření a zisk v letech 2007 až 2009 (v tis. Kč)³²

Výkaz zisků a ztrát	Roky		
	2007	2008	2009
Výsledek hospodaření před zdaněním	962	845	260
Zisk	768	671	205
Tržby	4734	4257	1502

³⁰ Zdroj: finanční výkazy firmy Zdeněk Kudrnáč³¹ Zdroj: finanční výkazy firmy Zdeněk Kudrnáč³² Zdroj: finanční výkazy firmy Zdeněk Kudrnáč

Analýza trendu rozvahových položek

Hodnota celkových aktiv každý rok postupně a poměrně razantně klesala, v období 2007-2008 o 9,9 %, v dalším období byl pokles nižší 2008-2009 o 9,2 %. Tento jev byl způsoben postupným zhoršováním podnikatelské situace a cíleného snižování stavu aktiv. K podobnému poklesu po celou dobu docházelo i u dlouhodobého majetku kde se tempo poklesu u hmotného i nehmotného majetku pohybovalo v rozmezí od 5-9 procent. U oběžných aktiv došlo k razantnímu poklesu o 10,4 % mezi lety 2007 a 2008, přičemž docházelo k vytrvalému úbytku krátkodobého finančního majetku a krátkodobých pohledávek, avšak zásoby a dlouhodobé pohledávky zaznamenaly zprvu pokles v letech 2007-2008 a následně obě položky vzrostly. Největší pohyb nastal právě u dlouhodobých pohledávek, které vzrostly o 36,8 procenta jako následek vstupování do dlouhodobých obchodních vztahů.

Vývoj celkových pasiv byl samozřejmě totožný s vývojem celkových aktiv. U vlastního kapitálu byl přitom razantnější pokles mezi lety 2008-2009 o 12,73 procenta a u cizích zdrojů pro změnu pokles v období 2007-2008 o 10,83 procenta. Největší skok byl zaznamenán u krátkodobých závazků, kde v prvním mezidobí poklesly o 27,37 % a v následujícím roce o 5,6 % vzrostly. Příčinou bylo skokové uhrazení dodavatelských závazků krátkodobého formátu.

Z výkazu zisků a ztrát je patrné, že podnik razantním způsobem přišel o lukrativní a výnosné zakázky a musel se proto zaměřit na omezování nákladů spojené s navrácením k menším a méně výnosným zakázkám a dlouhodobým déle splatným pohledávkám. V letech 2007-2009 došlo k celkovému poklesu zisku o 73,3 procenta. 68,7 procentní pokles tržeb v tomtéž období byl nejmarkantnějším mezi lety 2008-2009 kdy se tržby propadly o 64,7 % za rok. Včasným zásahem do oblasti nákladů podnik zabránil ztrátě. Meziroční pokles zisku byl v letech 2007-2008 12,63 % a o rok později 69,44 %.

Ukazatele rentability (ziskovost, výnosnost)

Rentabilita je měřítkem schopnosti podniku dosahovat zisku použitím kapitálu. Obecně můžeme tvrdit, že výpočtem rentability zjistíme kolika procenty se vložené zdroje podílejí na zisku.

- rentabilita vloženého kapitálu (Return on Investments – ROI)

$$\text{ROI} = \text{zisk/vložený kapitál} \quad (3)$$

- rentabilita celkových aktiv (Return on Assets – ROA)

$$\text{ROA} = \text{zisk/celková aktiva} \quad (4)$$

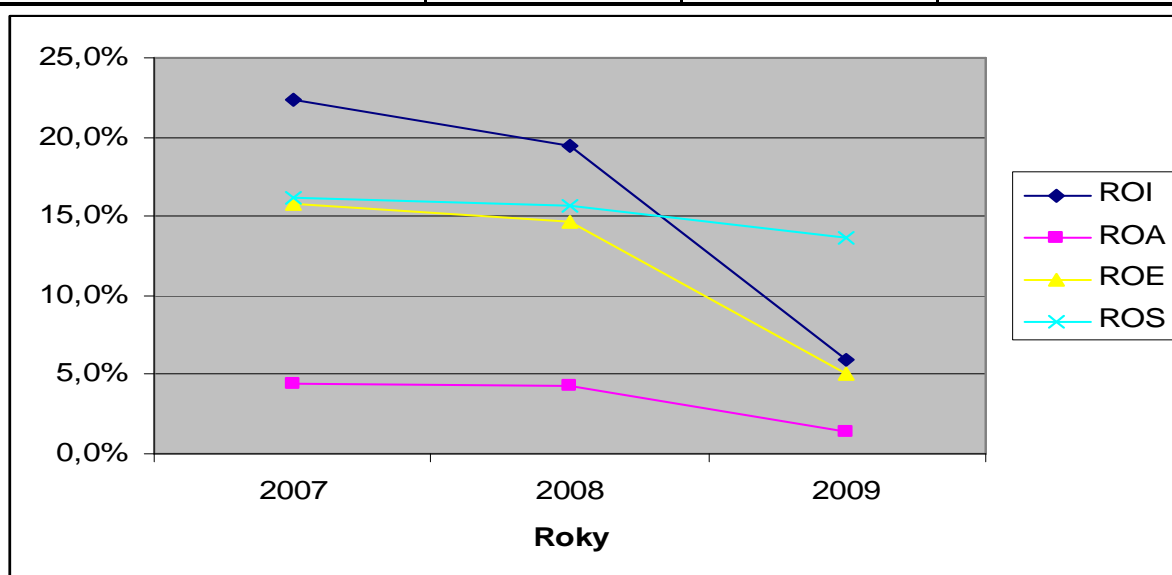
- rentabilita vlastního kapitálu (Return on Equity – ROE)

$$\text{ROE} = \text{zisk/vlastní kapitál} \quad (5)$$

- rentabilita tržeb (Return on Sales – ROS)

Tab. 6: Ukazatele rentability v letech 2007 až 2009 (v %)³³

Rentability	Roky		
	2007	2008	2009
ROI	22,3	19,4	5,9
ROA	4,4	4,3	1,4
ROE	15,8	14,6	5,1
ROS	16,2	15,7	13,6



Graf 9: Trendy ukazatelů rentability v letech 2007 až 2009 (v %)³⁴

Všechny tři ukazatele vykazují po celé sledované období pokles. V roce 2009 zaznamenaly nejstrmější pád způsobený především silným propadem zisku. Nejhorší propad nastal u rentability vloženého kapitálu (ROI) v podobě -13,5 procenta. Pokles na

³³ Zdroj: práce autora z finančních výkazů firmy Zdeněk Kudrnáč

³⁴ Zdroj: práce autora z finančních výkazů firmy Zdeněk Kudrnáč

hodnotu 5,9 procentního bodu znamená, že z koruny vloženého kapitálu firma dosáhla pouze 0,059,- Kč zisku. Díky tomu, že u zisku nastal rychlejší pokles, odrazilo se to na rentabilitě vloženého kapitálu.

Rentabilita celkových aktiv (ROA) klesla na hodnotu 1,4 procenta, tudíž firma prakticky nedosahovala zisku díky svým celkovým aktivům. Doporučená hodnota je kolem 9 procent. Tento ukazatel podnikateli jasně označuje problém ve velké míře aktiv, která netvoří dostatek zisku.

Obdobně na tom byla rentabilita vlastního kapitálu (ROE). Výsledky se rovněž propadly, v roce 2009 se hodnota snížila o 9,5 procenta na 5,1 procent, přičemž optimum u tohoto ukazatele je 15 procent.

Rentabilita tržeb se podniku podařila po celé sledované období udržet nad úroveň doporučené hladiny 10 %. Díky tomu i přes poklesy ostatních ukazatelů a vytrvalé snižování i tohoto ukazatele z 16,2 na 13,6 procenta podnik stále dosahoval zisku. Výsledek tohoto ukazatele znamená, že z každé koruny tržeb podniku v roce 2009 plyne 13,6 haléřů zisku.

Ukazatele aktivity (úroveň využití majetku) – rychlost a doba obratu

Tyto ukazatele měří jak efektivně dokáže podnik hospodařit se svými aktivy. Porovnávají výstupy (výnosy, tržby) a vstupy (jednotlivá aktiva).

- obrat celkových aktiv (Total Assets Turnover)

$$\text{TAT} = \text{tržby/celková aktiva} \quad (7)$$

- obrat stálých aktiv (Fixed Assets Turnover)

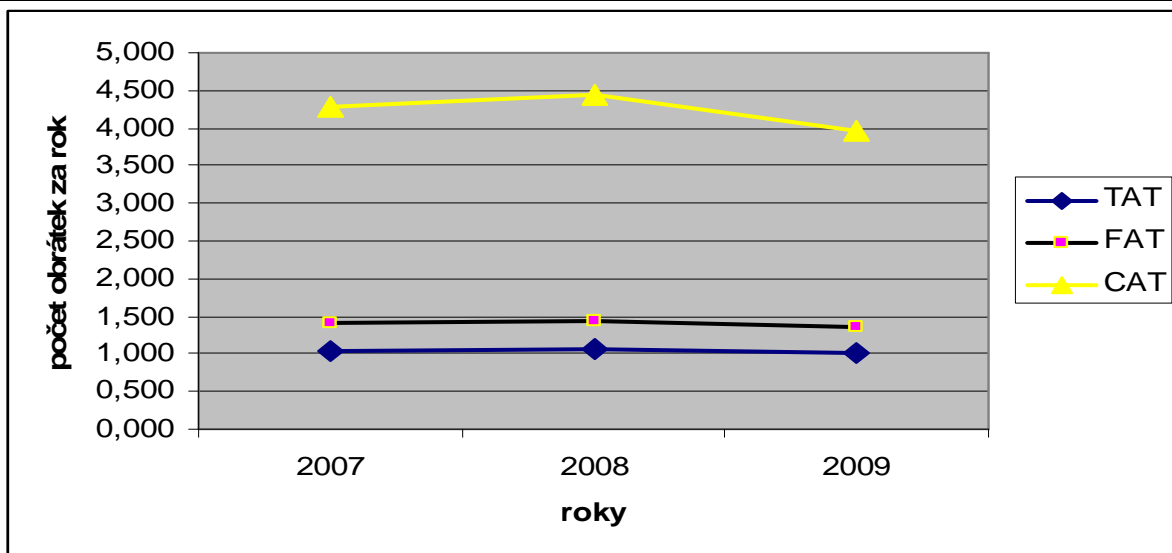
$$\text{FAT} = \text{tržby/stálá aktiva} \quad (8)$$

- obrat oběžných aktiv (Current Assets Turnover)

$$\text{CAT} = \text{tržby/oběžná aktiva} \quad (9)$$

Tab. 7: Ukazatele aktivity v letech 2007 až 2009 (v obrazech za rok)³⁵

Aktivity	Roky		
	2007	2008	2009
TAT	1,038	1,076	1,005
FAT	1,402	1,444	1,366
CAT	4,269	4,442	3,956



Graf 10: Trendy ukazatelů aktivity v letech 2007 až 2009 (v počtech obrátek za rok)³⁶

Obrat celkových aktiv (TAT) v letech 2007 až 2009 osciloval, přičemž nejvyšší hodnoty 1,076 dosáhl v roce 2008 a nejnižší hodnoty rok následující, a to 1,005. Znamená to, že se celková aktiva v tržbách za rok obrátí 1,005 krát. Minimální přípustná hodnota je přitom 1 krát. Na poměrně velké množství aktiv podnik tvoří poměrně malou část zisku, proto nejsou podniková aktiva efektivně zhodnocována.

Podobně je na tom ukazatel obratu stálých aktiv, který v roce 2009 klesl na hodnotu 1,366 z 1,444. Stálá aktiva se tedy za rok obrátí 1,366 krát.

Dopad krize se projevil především na obratu oběžných aktiv, který po zvýšení v roce 2008 klesl v roce 2009 na hodnotu 3,956. Tato hodnota znamená, že zásoby jsou vázány v podniku po dobu 92 dní z roku než se obrátí zpátky do spotřeby nebo prodeje.³⁷

³⁵ Zdroj: práce autora z finančních výkazů firmy Zdeněk Kudrnáč

³⁶ Zdroj: práce autora z finančních výkazů firmy Zdeněk Kudrnáč

³⁷ počet dní v roce/CAT – 365/3,956 = 92

Ukazatele likvidity (solventnost)

Vyjadřují schopnost podniku vyrovnávat své závazky a dosahovat finanční rovnováhy. Trvale nelikvidní podnik se dostává do platební neschopnosti (insolvence). Ukazatele poměřují výši prostředků vhodných ke splacení závazků. Likvidita je předpokladem podnikové finanční rovnováhy a patří tak k nejdůležitějším ukazatelům.

- běžná likvidita (Current Ratio)

$$\text{CR} = \text{oběžná aktiva} / \text{krátkodobé závazky} \quad (10)$$

- pohotová likvidita (Quick Assets Ratio)

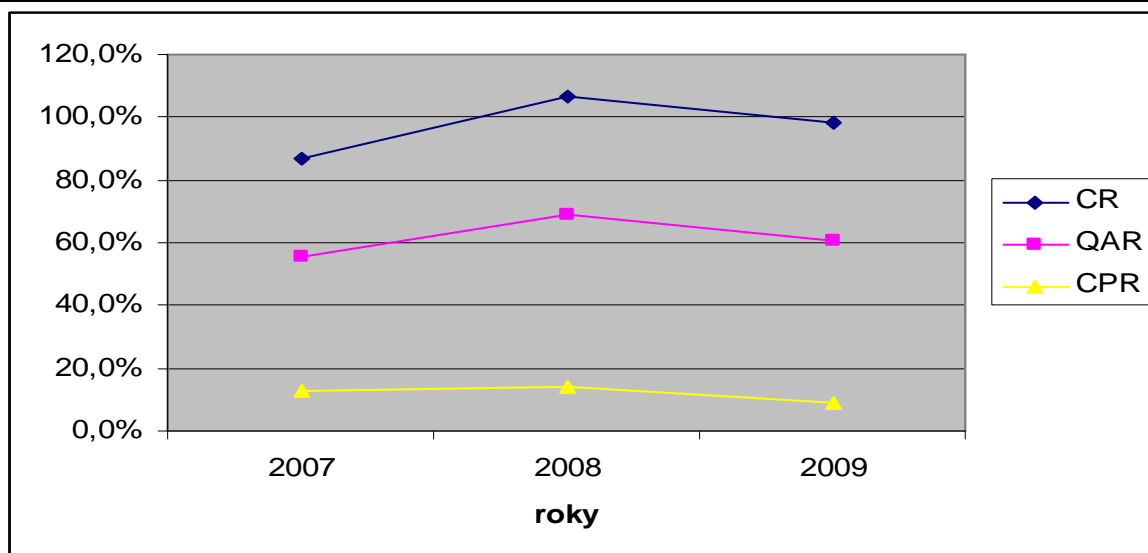
$$\text{QAR} = \text{oběžná aktiva-zásoby} / \text{krátkodobé závazky} \quad (11)$$

- okamžitá likvidita (Cash Position Ratio)

$$\text{CPR} = \text{peněžní prostředky} / \text{okamžitě splatné dluhy} \quad (12)$$

Tab. 8: Ukazatele likvidity v letech 2007 až 2009 (v %)³⁸

Likvidity	Roky		
	2007	2008	2009
CR	87	107	98
QAR	55	69	61
CPR	13	14	9



Graf 11: Trendy ukazatelů likvidity v letech 2007 až 2009 (v %)³⁹

³⁸ Zdroj: práce autora z finančních výkazů firmy Zdeněk Kudrnáč

Ukazatel běžné likvidity (CR) je velmi hrubým nástrojem k určování likvidity společnosti, jelikož zahrnuje i málo likvidní položky oběžných aktiv. Optimální poměr oběžných aktiv a krátkodobých závazků se pohybuje mezi 150 a 170 procenty. Za rizikovou je považována hodnota menší než 100 procent. V našem případě jí bylo dosaženo pouze v roce 2008 hodnotou 107 procent, což bylo způsobeno právě výrazným poklesem krátkodobých závazků. Podnik se tedy pohybuje na hraně schopnosti splatit své závazky.

Pohotová likvidita (QAR) u podniku ani v jednom roce nedosáhla doporučené úrovně 100 – 150 procent. Nejvyšší hodnotou bylo 69 procent z roku 2008. Firma tedy v období krize zůstala nebezpečně pod hladinou schopnosti splácet své závazky bez ohledu na možnost prodeje zásob. Podnik udržuje příliš mnoho krátkodobých pohledávek v situaci kdy má nebezpečně málo likvidních prostředků pro případ nutného uhrazení závazku.

Ani v posledním ukazateli likvidity nebylo dosaženo uspokojivých hodnot. Doporučená hodnota okamžité likvidity (CPR) se pohybuje v rozmezí 20 – 50 procenty. V letech 2007 a 2008 likvidita mírně stoupala až na hranici 14 procent, ale s příchodem krize v roce 2009 hodnota klesla na nebezpečnou hranici 9 procent.

Ukazatele zadluženosti

Vyjadřují poměr kapitálu vůči cizím zdrojům a jsou důležité při určování míry rizika a míry výnosnosti spojené s financováním činností podniku cizími zdroji. Vyšší procento zadluženosti znamená lepší výnosnost vlastního kapitálu plus odečítání úroků ze zdanění zisku. Na druhou stranu věřitelům vzrůstá riziko neuspokojení jejich pohledávek.

- $\text{zadluženost 1} = \text{dlouhodobé závazky/vlastní kapitál} \quad (13)$

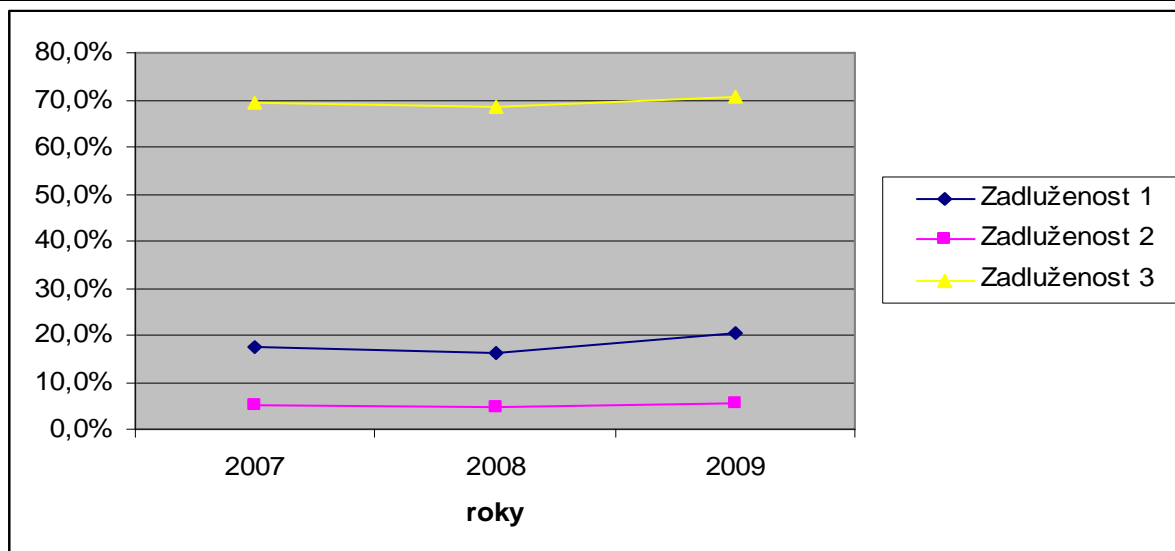
- $\text{zadluženost 2} = \text{dlouhodobé závazky/celkový kapitál} \quad (14)$

- $\text{zadluženost 3} = \text{celkové závazky/celkový kapitál (věřitelské riziko)} \quad (15)$

³⁹ Zdroj: práce autora z finančních výkazů firmy Zdeněk Kudrnáč

Tab. 9: Ukazatele zadluženosti v letech 2007 až 2009 (v %) ⁴⁰

Zadluženost	Roky		
	2007	2008	2009
Zadluženost 1	17,5%	16,3%	20,2%
Zadluženost 2	4,9%	4,8%	5,6%
Zadluženost 3	69,3%	68,7%	70,6%

**Graf 12: Trendy ukazatelů zadluženosti v letech 2007 až 2009 (v %) ⁴¹**

Zadluženost 1 nám ukazuje jaké procento vlastního kapitálu je financováno dlouhodobými závazky. S příchodem krize v roce 2009 firma zvýšila rozsah cizího dlouhodobého kapitálu ve svém financování na 20,2 procenta.

Poměr celkového cizího kapitálu a dlouhodobých závazků se u firmy drží dlouhodobě na nízkých hodnotách. Za dobu sledování hodnota mírně vzrostla v roce 2009 na hodnotu 5,6 procenta. Díky zvyšování dlouhodobých závazků by podniku mohlo vzrůst poměr zadluženosti, čímž by mohl zlevnit financování cizího kapitálu.

Zadluženost 3, neboli věřitelské riziko, je považován za hlavní ukazatel zadluženosti. Určuje podíl cizích zdrojů na celkových zdrojích firmy. Doporučovaná hladina je 50 % cizího kapitálu, tím dochází k rovnoměrnému rozložení rizika zadluženosti a zvyšování výnosnosti vlastního kapitálu cizím. Po mírném propadu v roce 2008 společnost zvýšila míru zadluženosti na 70,6 procenta.

⁴⁰ Zdroj: práce autora z finančních výkazů firmy Zdeněk Kudrnáč

⁴¹ Zdroj: práce autora z finančních výkazů firmy Zdeněk Kudrnáč

5.2 Závěry finanční analýzy podniku v období ekonomické krize

Ukazatele rentability vloženého kapitálu i rentability vlastního kapitálu v průběhu analýzy dosahovaly doporučených hodnot až do roku 2009 kdy na firmu dolehly největší projevy ekonomické krize. Rentabilita celkových aktiv po dobu sledování nedosáhla na optimální hranici a s příchodem krize se propadla velmi blízko nulové hodnotě. Celkově by se měla firma zaměřit na propad všech ukazatelů rentability způsobený krizí a zvýšit poměr zisku na svém kapitálu alespoň k doporučeným hranicím.

Obrat celkových aktiv v podniku se drží těsně nad kritickou hranicí jedné obrátky za rok. Podnik by se měl prověřit možnosti efektivního zvýšení obrátek a snížení celkových aktiv. Podobný vývoj byl i u obratu stálých aktiv, kde hodnota převyšovala předchozí ukazatel, čímž podnik dostává signál, že využívá stálá aktiva správným způsobem. Optimální hodnota ale dosahuje hodnoty alespoň dvou obrátek za rok, proto by se podnik měl snažit využívat efektivněji aktiva celková a tím dosáhnout zvýšení obrátek i u aktiv stálých, která jsou ve firmě zastoupena většinou díky velkému počtu nákladných strojů a drahých budov. Krize přinesla zpomalení obratu oběžných aktiv, které se prodloužilo až o 10 dní. Podnik v oboru sklenářství s oprávněním ke zprostředkovatelské činnosti v obchodě a koupi zboží za účelem jeho dalšího prodeje by měl optimálně dosahovat rychlejších obrátek zhruba o 20-30 dní. Nízký obrat oběžných aktiv svědčí o nízké likviditě podniku, proto by se měl zaměřit na celkové zefektivnění a zrychlení obratu.

Zjištěné hodnoty likvidity navazují na zhoršenou situaci u obratu aktiv podniku. Běžná a pohotová likvidita měly stejný trend vývoje, před příchodem krize rychlý vzestup a následně pokles. Pouze běžná likvidita dosáhla v roce 2008 optimální hranice, zbylé dva roky se držela těsně pod ní. U pohotové a okamžité likvidity se hodnota držela hluboko pod doporučenou hranicí po celé období. V období krize navíc dochází k prodlužování splatnosti pohledávek a zároveň banky zpřísnily a zdražily podnikatelské úvěry. O to více podniku hrozí nezpůsobilost hradit své závazky.

Zadluženost u podniku v průběhu let postupně stoupla u všech tří ukazatelů. Podnik touto cestou zvyšuje finanční páku a více využívá cizích zdrojů vůči vlastním. Cizí kapitál je přitom levnější než vlastní, ale přináší se sebou zvýšené riziko pro majitele. Obecně platí, že komplexnějším rozbořením kapitálové struktury by měl podnik zjistit nejvýhodnější rozložení vlastního a cizího kapitálu. Dosáhnout by tak ideálního poměru rizika a efektivnosti zdrojů.

Doporučení

Podnik by již v období krize započal mírnou restrukturalizací svých aktiv a pasiv, měl by v tomto směru pokračovat aby dosáhl optimálnějších hodnot především u likvidity a zadluženosti. Díky přemíře aktiv nedosahuje dostatečného obrátu. Zvýšením poměru cizích zdrojů na financování svých činností podnik uleví vlastním zdrojům, čímž se mu následně zlevní provoz.

5.3 Specifické chování podniku v krizi a zmírnění jejích dopadů

Firma Zdeněk Kudrnáč se nezabývá výhradně sklenářskou činností, ale působí ve více oborech a na více trzích. Tento fakt v konečném důsledku pomohl odolat nejničivějším dopadům krize.

Aktivity podniku před příchodem krize byly z větší části zaměřeny na stavební průmysl skrze dodávky skla, plexiskla a výrobků z polykarbonátu (komůrkové desky Makrolon).⁴² Další důležitou položkou byly veřejné zakázky, jako zasklívání zastávek, výroba a instalace skleněného zábradlí na Pražský hrad. Dále firma Zdeněk Kudrnáč působí jako velkoobchod pro menší sklenáře v celém Pardubickém kraji. K maloobchodní činnosti slouží převážně menší provozovna na pardubickém sídlišti Dubina, kde se provádějí především malé sklenářské práce ve smyslu zasklívání, rámování, prodej a úprava zrcadel, nebo zde jsou přijímány velké objednávky, které jsou pak vyřizovány hlavní výrobou v Černé za Bory.

S příchodem krize byl jako první zasažen maloobchodní trh a velkoobchodní distribuce skla menším sklenářským firmám v kraji. Díky setrvačnosti stavebního průmyslu a veřejných zakázek, které byly nasmlouvány na delší časový horizont, neznamenal propad těchto trhů pro firmu zásadní ránu. Rychlý projev krize ale nastal v oblasti výroby skla, kde vlna snížené poptávky přinesla rozpad nebo potíže společnostem ze skupiny sklářských firem Bohemia Crystalex Trading.⁴³ Nasmlouvání nového dodavatele přišlo během druhého pololetí roku 2008 v podobě koncernu Sisecam a.s. z Turecka. Díky dobíhajícími zakázkami ze stavebnictví a veřejných projektů dolehla krize s více jak ročním odstupem. Mezitím podnik zvýšil zaměření na trhy, které se probouzeli

⁴² např. projekt AFI palác Pardubice, výtahová šachta menzy UPCE

⁴³ např. novoborská společnost Crystalex

po přehnutí nejhorších důsledků krize. Tím se mu alespoň částečně podařilo nahradit ztrátu z velkých zakázek a nezabřednout do platební neschopnosti.

5.4 Výhled do budoucna

Počet dlouhodobých státních zakázek s příchodem krize klesl hrubým odhadem o 80 %, čímž donutil firmu hledat nová odbytí nebo se vracet zpátky ke konkurenčnímu boji o běžného spotřebitele. Před příchodem krize měl podnik v Pardubickém kraji prakticky výhradní postavení pro získávání veřejných zakázek typu sklenářských prací, nyní je v plánu změna strategie a zásadní mohutné investice do zařízení na kalení skla. Jedná se o velice složitou investici s nejistou návratností, která by mohla vést ke zbytečnému vyčerpání rezerv a dlouhodobému zadlužení. Nyní probíhají jednání a průzkumy trhu a o investici se reálně uvažuje. Vlastnictví takového zařízení by znamenalo být jeden ze 3 podniků na území republiky s možností kalit skla ve velkých formátech, proto by se ostatní menší sklenářství měla změnit z konkurence na cílovou skupinu.

Závěr

Cílem práce bylo rozebrání celkového kontextu světové ekonomické krize a její dopady – celosvětově, v Evropské Unii, ve střední a východní Evropě a nakonec v České republice. Následně po vysvětlení souvislostí popsat a rozebrat dopady ekonomické krize na živnostníky a podnikatele, neboli na skupinu malých a středních podniků, dále pak představení podniku Sklenářství Zdeněk Kudrnáč a rozebrání dopadů krize pomocí finanční analýzy.

Světová ekonomická krize započala v USA následkem snahy amerického hospodářství udržet hospodářský růst pomocí snižování úrokových sazeb centrální bankou. Díky globální provázanosti trhů s americkými burzami a trhy se následný pád rozšířil do celého světa, nevyjímaje žádnou ekonomiku.

Evropské hospodářství bylo zasaženo celkově méně než americké hospodářství, dílem díky mírně opatrnějším finančním institucím a dílem díky určitému zpoždění krize, na kterou se stačila Evropská unie přeci jen trochu připravit.

Oproti ekonomikám sousedních států si vedla Česká republika lépe, a to díky odlišnému přístupu českých finančních institucí k investicím a zároveň pohotové reakci vlády a vládních poradců.

Dopady ekonomické krize na živnostníky a podnikatele v ČR byly netypické a v poměru s ostatní státy znatelně menší. Přesto krize tvrdě zasáhla stěžejní oblasti hospodářství jako automobilní a stavební průmysl, v nichž většina MSP působí. Naprostá většina podnikatelů proto pocítila negativní účinky krize, a musela proto hledat způsoby jak uniknout zániku nebo vážným problémům formou snižování nákladů, hledáním nových trhů a snižováním stavů zaměstnanců.

Díky diverzifikaci podnikatelského portfolia a aktivnímu hledání nových odbytišť se podařilo firmě Sklenářství Zdeněk Kudrnáč vyváznout z krize bez vážnějších problémů. Do budoucna bych doporučil majiteli zaměřit se na maximální zefektivnění využívání zdrojů a aktiv podniku spolu s pravidelnou kontrolou ukazatelů. Dále bych navrhoval snížení množství neefektivních aktiv v podniku pro zvýšení rentability a rychlosti obratu. Tyto návrhy jsem předložil majiteli a výsledky práce s ním probral.

Při práci na praktické části týkající se sklenářství Zdeněk Kudrnáč s majitelem byla doceněna finanční analýza jako prostředek, jenž zatím nebyl předtím ve firmě použit a z hlediska malého podniku přinesl pohled z jiné perspektivy. Takto úzká spolupráce byla obohacující zkušeností jak pro mne, tak se souhlasem i pro pana Kudrnáče.

První cíl práce, popis „Makroekonomického prostředí státu“ je splněn v kapitole 1. Druhý cíl „Vznik a průběh ekonomické krize“ je splněn v kapitole 2. – 4. společně s třetím cílem práce „Dopady ekonomické krize na fungování malých a středních firem“. Cíl „Charakteristika firmy Sklenářství Zdeněk Kudrnáč“ je společně s dalším cílem „Dopady ekonomické krize na firmu Sklenářství Zdeněk Kudrnáč“ zařazen do kapitoly 5. spolu s finanční analýzou podniku.

Na základě výše uvedených závěrů se domnívám, že cíle práce formulované v zadání se mi podařilo naplnit.

Seznam literatury a zdrojů

- [1] BUCHTA, Miroslav. Manažerská ekonomika. čtvrté. Pardubice : [s.n.], 2008. 168 s. ISBN 978-80-7395-072-9.
- [2] ČESKÁ SPOŘITELNA, A.S., EU Office. Finanční krize a opatření EU v oblasti finančního dohledu. Měsíčník EU aktualit Česká spořitelna, a.s. říjen 2009 [online]. 2009, říjen, [cit. 2011-04-28]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/issues/091027_csac_oct_cs.htm>.
- [3] ČSÚ [online]. 2011, 3.5.2011 [cit. 2011-05-03]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.
- [4] GREBÍKOVÁ, Monika. Krize ve stavebnictví a její dopad na MSP podnikající v tomto oboru. [s.l.], 2010. 6 s. Oborová práce. Brno University of technology. Dostupné z WWW: <<http://www.konference.fbm.vutbr.cz/workshop/papers2010/grebikova.pdf>>.
- [5] HOLMAN, R. Makroekonomie : Středně pokročilý kurz. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. 424 s. ISBN 80-7179-764-2
- [6] KARPOVÁ, Eva. Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v kontextu světové ekonomické krize. FMV VŠE[online]. 2010, 01, [cit. 2011-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://ces.vse.cz/wp-content/karpova.pdf>>.
- [7] KLVAČOVÁ, Eva. Světová ekonomická krize : příčiny, projevy, perspektivy. 1. vydání. 2009 : Professional Publishing, 2009. 101 s. ISBN 978-80-7431-012-6.
- [8] KUPKA, Václav. Malé a střední podniky. Analýzy ČSÚ [online]. 2006, 1, [cit. 2011-05-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta090307.doc>>.
- [9] LIŠKA, Václav a kol. Makroekonomie. druhé. [s.l.] : Professional Publishing, 2004. 628 s. ISBN 80-86419-54-1
- [10] ODBORY: Krize ještě nekončí, firmy trápí nedostatek úvěrů. Ihned.cz [online]. 2010, 1, [cit. 2011-05-05]. Dostupný z WWW: <<http://byznys.ihned.cz/c1-40146490-odbory-krize-jeste-nekonci-firmy-trapi-nedostatek-uveru>>.
- [11] PAVELKA, Tomáš. Makroekonomie : Základní kurz. III. vydání. [s.l.] : Melandrium, 2007. 278 s. ISBN 80-86174-58-4.
- [12] PEJCHAL, Lukáš. Finanční krize v USA a její vliv. Brno, 2009. 59 s. Diplomová práce. Masarykova Univerzita.
- [13] POSPÍŠIL, Pavel. Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2009. Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. 1.7.2010, 1, [cit. 2011-05-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument76280.html>>.

- [14] SOVOVÁ, Eva. Za kolik banky půjčují firmám v době krize milion korun. Penize.cz : Jak na to [online]. 2009, 4, [cit. 2011-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.penize.cz/podnikatelske-uvery/52444-za-kolik-banky-pujcuji-firmam-v-dobe-krize-milion-korun>>.
- [15] VOSEČEK, Václav. Spojení obrů: Bank of America kupuje Merrill Lynch. Ekonomika.ihned [online], [cit. 2009-05-10]. Dostupné na WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-27629670-spojeni-obru-bank-of-america-kupuje-merrill-lynch>>
- [16] WEIGL, Jiří. Ekonomická krize a Česká republika. Aktuálně.cz [online]. 12.1.2009, 1, [cit. 2011-05-02]. Dostupný z WWW: <http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=626888>
- [17] ZEMÁNEK, Josef. Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběhy, následky. Euroekonom.cz [online]. 29.02.2008, 1, [cit. 2011-05-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky>>.
- [18] Živnostenské podnikání v ČR v I. čtvrtletí 2011. Svaz obchodu a cestovního ruchu [online]. 17.4.2011, 1, [cit. 2011-05-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.socr.cz/scripts/detail.php?id=4353>>.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Schéma výrobní haly firmy Zdeněk Kudrnáč

str. 45

Seznam použitých zdrojů tabulek a grafů

Businessinfo.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. BusinessInfo. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/>>.

Businessinfo.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. BusinessInfo. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/vyhled-rozpocetove-bilance-verejny-dluh/1000520/54119/>>.

Czso.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.

Financninoviny.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Finanční noviny. Dostupné z WWW: <http://www.financninoviny.cz/zpravy/zadluzenost-zemi-ve-svete/471600&id_seznam=1003>.

Finanční výkazy firmy Zdeněk Kudrnáč

Ekonom.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Ekonom. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/grafy-svet-data.php?type=usa-prodanedomy-rok>>.

Ekonom.cz [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Ekonom. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/grafy-data.php?type=usa-cenadomu-rok>>.

Epp.eurostat.ec.europa.eu [online]. 2009 [cit. 2011-07-17]. Eurostat. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>.

Epp.eurostat.ec.europa.eu [online]. 2010 [cit. 2011-07-17]. Eurostat. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=0&language=en&pcode=tet00002>>

Práce autora z finančních výkazů firmy Zdeněk Kudrnáč

Seznam tabulek

Tab. 1: Ekonomický výkon, inflace a míra nezaměstnanosti v zemích SVE (EU 10)	str. 32
Tab. 2: Bilance veřejných rozpočtů a veřejné dluhy v zemích SVE (EU 10)	str. 33
Tab. 3: Rozvaha aktiv v letech 2007 až 2009 (v tis. Kč)	str. 48
Tab. 4: Rozvaha pasiv v letech 2007 až 2009 (v tis. Kč)	str. 48
Tab. 5: Výsledek hospodaření a zisk v letech 2007 až 2009 (v tis. Kč)	str. 48
Tab. 6: Ukazatele rentability v letech 2007 až 2009	str. 50
Tab. 7: Ukazatele aktivity v letech 2007 až 2009 (v obrátech za rok)	str. 52
Tab. 8: Ukazatele likvidity v letech 2007 až 2009 (v %)	str. 53
Tab. 9: Ukazatele zadluženosti v letech 2007 až 2009 (v %)	str. 55

Seznam grafů

Graf 1: Počet prodaných nových rodinných domů v USA (v tis.)	str. 23
Graf 2: Prodejní cena nového rodinného domu v USA – medián (v tis. USD)	str. 24
Graf 3: vývoj HDP Německa, čtvrtletně v (%), 2006-2008	str. 31
Graf 4: Vývoj HDP v ČR v období 1995-2010 (v mld. Kč)	str. 35
Graf 5: Export a import zboží zemí SVE (EU 10) a jejich obchodní bilance v roce 2009 (v mld. EUR)	str. 37
Graf 6: Vývoj počtu aktivních subjektů MSP v ČR v letech 1999 – 2009	str. 39
Graf 7: Vývoj počtu zaměstnanců MSP v ČR v letech 1999 – 2009	str. 40
Graf 8: Vývoj výkonů MSP v ČR v letech 1999 – 2009	str. 41
Graf 9: Trendy ukazatelů rentability v letech 2007 až 2009 (v %)	str. 50
Graf 10: Trendy ukazatelů aktivity v letech 2007 až 2009 (v počtech obrátek za rok)	str. 52
Graf 11: Trendy ukazatelů likvidity v letech 2007 až 2009 (v %)	str. 53
Graf 12: Trendy ukazatelů zadluženosti v letech 2007 až 2009 (v %)	str. 55